

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет журналістики

*До 70-річчя факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання

Збірник матеріалів
Всеукраїнського науково-методичного семінару
(18 жовтня 2024 року)

Львів – 2024

*Рекомендувала Вчена рада факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 2 від 4 листопада 2024 року).*

Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання: Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару / упоряд. Галина Яценко, Андрій Яценко. Львів: Простір-М, 2024. 88 с.

У збірнику опубліковано тези доповідей (в авторській редакції) Всеукраїнського науково-методичного семінару «Історія української журналістики: методологічні проблеми, перспективи досліджень, сучасні методи викладання». Дисципліна «Історія української журналістики» для майбутніх журналістів у час російсько-української війни дуже актуальна, адже вивчення цього курсу мало б сформувати історичний фундамент розуміння ролі української преси та публіцистики в державотворчих та культурних процесах, її впливу на формування української ідентичності. Саме тому мета семінару – об'єднати викладачів «Історії української журналістики» українських ЗВО для обміну досвідом та напрацювання спільних стратегій викладання цього освітнього компонента, формування поля наукових досліджень та окреслення методологічних проблем.

Упорядники та відповідальні за випуск:
*кандидатка наук із соціальних комунікацій,
доцентка кафедри української преси **Галина Яценко**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри мови ЗМІ, заступник
декана з наукової і навчально-методичної роботи **Андрій Яценко***

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ 1.

Історія української журналістики як важливий освітній компонент. Методологічні проблеми та перспективи наукових досліджень

Степан Кость

(к.філол.н., професор кафедри української преси факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка)

ВІД «ІСТОРІЇ ПРЕСИ» ДО «ІСТОРІОСОФІЇ ПРЕСИ» (ДЕСЯТЬ ТЕЗ ДЛЯ ДИСКУСІЇ)

1. В праці «Розуміння медіа» М. Мак-Люен писав про феномен комунікації. Її він розумів не лише як традиційні засоби масової комунікації, але й ті матеріальні об'єкти, якими послуговується людина (зброя, барабан, велосипед, фонограф тощо) і нематеріальні (світло електричної лампочки, час, слово і т.д.), хоча не всі вони однаковою мірою є засобами зв'язку й комунікації. Такий підхід свідчив про технократичну модель комунікації.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій закономірно вплинув на розвиток журналістики, спричинився до появи нових засобів комунікації, але й спонукав багатьох дослідників забути традиційну журналістику. Саме в результаті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій й неуваги дослідників до теоретичних і практичних проблем журналістики появилася й набрала на силі думка про «кінець» журналістики як соціального інституту.

Наслідком гіпертрофованого розуміння значення технологій в розвитку сучасних процесів, результатом технократичних концепцій є й подекуди нігілістичне ставлення до історії преси як навчальної дисципліни як такої, що не є ефективною основою виховання і професійного становлення студентів – майбутніх журналістів.

2. Кінець ХХ – початок ХХІ століття характерний урізноманітненням осмислення як комунікаційних процесів, так і журналістики. Йдеться, наприклад, про появу терміна «медіафілософія». Власне, до її появи і спричинився розвиток медіатехнологій в сучасному інформаційному суспільстві. (Ще раніше появилися медіаекологія, медіасоціологія, медіаосвіта тощо). Тривають дискусії з приводу того, чи медіафілософія стосується філософії чи теорії медіа, що є предметом

нового наукового напрямку, але вже сам факт появи нового терміна свідчить про спробу глибшого осмислення сучасних інформаційних процесів; на нашу думку, журналістики – теж, бо філософія медіальності не може не стосуватися медійності, а тому й журналістики. Лише один приклад: думка Бодріяра про те, що сучасну епоху характеризує втрата реальності і її замінили симуляцією, вже спонукає до філософського осмислення цієї проблеми. Це стосується і постструктуралістських поглядів на текст і на мову (йдеться про Р. Барта, Ж. Дерріда, М. Фуко). Журналістика (не «постжурналістика!») повинна теж здавати собі справу у зв'язку з переходом від вербальності (навіть від слова, що відображає думку) до візуальності, до візуалізації.

3. Такою ж закономірною є й поява терміна «історіософія преси», який стосується нового погляду й нових методологічних підходів до вивчення преси минулого, бо якщо є медіафілософія, то чому не може бути філософії історії преси або, власне, історіософії преси?

4. Сучасний період вивчення преси розпочався порівняно недавно, адже лише 1990 року ліквідували цензуру і т. зв. «спецхрані» (щоправда, допитливі викладачі шукали інші можливості читати періодику минулого – йдеться про ту українську преріодику, яку за радянських часів означили як буржуазно-націоналістичну). Проте історія преси як наука має традиції і починається наприкінці XIX століття (О. Маковей, «П'ятдесятилітній ювілей руської публіцистики»). Нині це вже тисячі публікацій.

5. Історіософський характер мали публікації багатьох відомих публіцистів. Не лише теоретиком, але й істориком преси був і І. Франко. Його погляди на журналістський процес і журналістику мають і сучасний зміст, оскільки якщо йдеться про історіософію преси:

- Іван Франко звертав увагу і на теоретичні проблеми журналістики;
- кожен факт він розглядав у широкому суспільному контексті;
- Іван Франко унікав суто партійницького підходу в оцінці суспільних і журналістських явищ;
- Іван Франко послуговувався і ціннісним підходом в осмисленні суспільних процесів (скажімо, як цінність він сприймав ідею соборності);

Його оцінка історичного процесу, його історичні погляди не були бездоганними із сучасного погляду, але і цю проблему він аналізував осмислено.

Історіософський характер у сучасному розумінні мають і праці М. Грушевського як видатного українського історика і державного діяча («На порозі Нової України: Гадки і мрії», «Очищення огнем», «Звідки пішло українство і до чого воно йде», «В огні й бурі», «Українство і питання дня в Росії», «250 літ», «Дорогою віків». Історіософський ха-

рактер притаманний й працям Д. Донцова, Ю. Липи, Олега Ольжича, М. Шлемкевича, Ю. Вассіяна.

6. Отже, щодо основного: що таке історіософія і в чому полягає різниця між історією преси й історіософією преси? Одне із найзагальніших визначень: історіософія – це філософія історії (В. Копалінський), тобто, це можна ототожнити з філософським осмисленням історії. Інше визначення: філософію історії, яка ставить собі завдання відшукати в подіях певні закономірності та структури або ж виявити в них загальний «смысл» історії, «її мету», призначення, в деяких традиціях і називають історіософією (Т. Ящук). Цікаво, що в навчальному посібнику «Історична наука: термінологічний і понятійний довідник» (2002) нема статті «Історіософія» (здається, це сумна спадщина радянської історичної думки). Автори підручника «Філософія історії» (2010) послуговуються поняттям «історіософія». Проте вони вважають її лише концепцією філософії історії, коли конкретні історичні події дослідник розглядає із суб'єктивної точки зору через розкриття в них деякого універсального закону або надісторичного сенсу. У підручнику автори висловили і таку думку: історіософія – це цілісне осягнення суті історії і спирається вона на три основи: початок історії, становлення і кінець історії. Щоправда, не варто категорично стверджувати, що українські історики не послуговуються поняттям «історіософія». О. Прицак (дослідники з діаспори) писав про історіософію та історіографію М. Грушевського і розумів історіософію як теорію історії, як філософське розуміння історичного процесу. Український історик М. Брайчевський досліджував історіософські підвалини історичного поступу. Підсумовуючи, зазначу, що наша сучасна історична думка по-різному тлумачить поняття «філософія історії» і не схильна оперувати поняттям «історіософія», хоча європейська історіографія питання має давню традицію (почати можна від Вольтера, який «придумав» поняття «філософія історії», а потім – Гердер, Гегель, Кант, Фіхте, Шеллінг, ближчі до нас хронологічно – Поппер, Ясперс, Тойнбі, Сорокін, Гайдеггер, Гантінгтон... У всякому разі, сподіватися на одноставність у визначенні змісту поняття «філософія історії» і у ставленні до поняття «історіософія» не варто.

7. Щодо обґрунтування доцільності поняття «історіософія преси». Я не пропоную його як заміник історії преси, бо йдеться про різні підходи й різні рівні осмислення фактичного матеріалу і того, що є предметом дослідження. Сумнівів не викликає те, що є українською пресою минулого. Для мене – це сукупність періодичних видань, що виходили, скажімо, від появи «Зорі Галицької» (1848) до відновлення української державності (1991). Ця преса інформувала, виховувала, організовувала, формувала, агітувала, навчала, розважала, полемізувала, відображала життя народу в різних сферах життєдіяльності. Вона

репрезентувала український народ як народ повний, як народ, котрий стає нацією. Преса була неодмінним елементом структури національного організму. Шлях цей був важким, тернистим, але це був і шлях боротьби за національну ідентичність, за право бути нацією, зрештою, за державність. Мова цієї преси була не лише українська. Визначальними чинниками українськості були: вірність національній ідеї, національний дух, захист національних інтересів.

Розвиток цієї сукупності видань як органічного елемента національного організму, журналістський процес були складником загального історичного процесу – як локального, в межах тієї чи іншої держави, так і європейського і світового. А історія преси – це наукова дисципліна, галузь історичного знання про становлення, розвиток, функціонування преси у широкому контексті. Історія преси так само очевидна й прийнятна прийнятна, як історія літератури, історія релігії, історія дипломатії, історія медицини, історія цензури, зрештою історія будь-чого матеріального чи духовного. Проблеми починаються тоді, коли історики преси формулюють мету своїх досліджень.

Що відображала преса минулого? Перше: факти, події, життя держави і народу в різних і різноманітних сферах. Друге: його звичаї, цінності, ідеали, прагнення. Відповідно, існують і різні види історії преси як напрямку чи галузі науки про журналістику: є історія преси як простий опис періодичних видань, переказ змісту важливих публікацій цих видань, що передбачено певною метою, яку поставив перед собою дослідник. Це важливий і необхідний етап, бо він забезпечує потрібний джерельний матеріал. Інший вид історії преси вже складніший в методологічному сенсі й передбачає вищий теоретичний рівень, бо пов'язаний з аналізом певної проблеми, проблемної ситуації; цей вид історії преси потребує від дослідника концептуальності мислення (як інтелектуальної спроможності історика преси побачити проблему, обґрунтувати концепцію дослідження й осмислити її). Проте є підстави стверджувати, що існує ще один вид історії преси, де домінує історіософський підхід до осмислення функціонування періодики минулого. Журналістикознавство не існує окремо від інших гуманітарних наук. Упродовж тривалого часу історикам преси був притаманний «філологічний» підхід до тексту. Цей підхід давно вже перестав бути продуктивним. Розвиток гуманітарних наук свідчить, що методології, теорії не даються назавжди, вони змінюються й розвиваються, бо не є застиглими. Історія преси теж вільна у своєму виборі теоретичних здобутків інших наук. Те, що я намагаюся легітимізувати історіософію преси як окремий напрям дослідження преси минулого, можна пояснити значенням філософії та історії у вивченні преси минулого. Моя монографія «Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, струк-

тура, особливості функціонування» (2006) – це ще не усвідомлений приклад по-новому поглянути на пресу означеного періоду (не цитую інших авторів без їхньої згоди). У цій монографії я «придумав» нові методологічні ідеї, а саме – обґрунтував методологічне значення ідей державності, соборності й боротьби, замість дослідження якихось тем чи тематичних напрямів я аналізував концептуальні засади функціонування української преси, намагався зрозуміти «природу» преси (журналістики) як елемента національного організму. Це виходило за межі суто журналістикознавчого дискурсу і підштовхувало до думки про історіософський підхід і про історіософію преси як про науковий напрям у журналістикознавстві, що осмислює всі аспекти функціонування преси, особливості її як соціального інституту й елемента національного організму, що зобов'язує історика преси за текстом вбачати не просто важливу чи актуальну тему і проблему, а національні цінності й ідеали, прагнення, імперативи, тенденції національного життя, розуміти «філософію» кожного із періодів розвитку преси. Саме ідеї державності (безперечно, ідея державності органічно пов'язана з ідеєю боротьби, бо ідея державності без боротьби за державність залишається утопією, а боротьба без державницької ідеї до державності не приведе) і соборності, інші національні цінності (ідентичність, свобода, демократія, церква, традиції тощо) формують історіософську основу функціонування преси та її дослідження.

Історіософія української преси не є відгалуженням філософії як науки (дискусії тривають з приводу медіафілософії). Філософські роздуми про буття, про його будь-який сегмент не є прерогативою лише філософів. Філософія – для всіх. Не є винятком і журналістика як соціальний інститут і професія, і журналістикознавство як наука про пресу минулого і сучасного. Інша річ, що в науці не можна опускатися до дилетантства, до поверхового розуміння як філософської методології в теорії гуманітарних наук, так і практичного значення філософії та її методів.

Проте ще важливіше значення для історіософії преси має історія як наука. Йдеться про те, що історик преси повинен розуміти, що таке філософія історії. Історик преси не обійтися без знання основних етапів української філософсько-історичної думки, без розуміння того, що є історичною свідомістю нації, без розуміння того, що є історією, яка різниця між історизмом і історицизмом, існують якісь закони й закономірності чи історичний процес хаотичний, все вирішує Боже провидіння чи на перебіг історії впливає людина («ніс Клеопатри») і випадок. Історик преси повинен знати не лише історичні концепції філософів минулого (Вольтера, Гердера, Гегеля, Шеллінга, і т.д.), але й мислителів ХХ століття як (Коллінгвуд, Ясперс, Гайдеггер, Гантінгтон, Тойнбі, Фукуяма). У дослідженні української преси будь-якого періоду

не обійтися без розуміння особливостей українського сюжету в світовій історії. Можна назвати й низку інших важливих питань: що таке історичний поступ?, коли настане кінець історії?, чи є істина в історичній науці?, хто є рушійною силою в історії?, чи історія має смисл?, чи є в історії мета?

8. Не буду стверджувати, що у Творця був чи є якийсь особливий задум щодо України (на взірціх месіанської ролі), але саме історіософський підхід до осмислення текстів минулого (і саме минуле – це текст, і журналістика як соціальний інститут – це теж текст) дає змогу зрозуміти і природу журналістики як складного і суперечливого культурного феномену, і образ української нації, її характер, ментальність, зрештою, і призначення у контексті всесвітньої історії (здається, нинішня російсько-українська війна щораз чіткіше вказує на це призначення; для нас ця війна має екзистенційне значення, водночас вона свідчить про цивілізаційне зіткнення, в якому саме ми покликані захищати європейські цінності і справедливий світопорядок).

9. Історіософський підхід дає змогу глибше осягнути і місце людського чинника. Преса (і журналістика) минулого – не просто інструмент, засіб у руках лідерів, окремих спільнот, політичних партій, громадських організацій і т. д. Це форма реалізації, з одного боку, інтелектуальних духовних, моральних, психологічних сил індивідів. Це і засіб виховання каменярів Франка, героїв Лесі Українки, які припиняють боротьби і в безнадійній ситуації, це герої Шевченка, які караються, але не каються і борються, це «нові» українці і «месники дужі» Донцова, це всі журналісти, які не лише захищали державність пером, але й зі зброєю в руках («Люди боротьби й ідеї»), це «радянські» українці, які брали участь в русі антирадянського опору 50-80-х років. Отже, проблема людини, національного характеру, ментальності нації, української душі як історіософський дискурс. Доречно зауважити, що сказане стосується історичної антропології, а дослідження національних ментальностей – один із важливих напрямів сучасної філософії історії.

10. Остання теза – остання за черговістю, але не за важливістю. Зменшення уваги до вивчення історії преси і скорочення годин на її вивчення у навчальних програмах – шкідлива і небезпечна тенденція. Так само небезпечною я вважаю пропозицію замінити вивчення історії України вивченням всесвітньої історії. Можна навести думки багатьох мислителів різних епох на користь вивчення і знання історії свого народу. Може, найкраще (найглибше) це зрозуміли європейські романтики кінця XVIII-XIX століття (в нас Шевченко). Без знання минулого важко будувати сучасне й готуватися до майбутнього. Ця думка теж перебуває в історіософському дискурсі. Нам треба нині ще раз перечитати наших мислителів, тих, хто формував українську історичну дум-

ку, а для початку хоча би перечитати статтю М. Грушевського «Історія й її соціально-виховуюче значення», яку він написав у квітні 1918 року. Історія буде для нас доброю вчителькою лише тоді, коли ми будемо сумлінними учнями.

Наталя Сидоренко
(д. філол. н., професор кафедри
друкованих медіа та історії журналістики
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

ГРА ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Кожна навчальна дисципліна в університеті чи інституті може бути настільки ж теоретичною, як і практичною. Залежно від мети, форм подання, налаштованості викладача та студентської аудиторії. Історико-журналістські дисципліни якнайближче стоять до втілення професійних засад: запропонувати нові знання і спонукати до мислення, виробити власну думку і позицію; показати способи аналізу (тексту, події, долі / біографії, факту) і впровадити їх у конкретні прагматичні завдання; виявити жанрові ознаки в історичному контексті та з'ясувати їх особливості в сьогоденних медіа; знайти елементи індивідуальної майстерності окремих журналістів і спробувати застосувати різні публіцистичні моделі у власній праці. В основі такого світоглядно-навчального процесу – постійний пошук інформації, розуміння достовірності джерел, свідоме прагнення перевірити факти, дотримання академічної доброчесності й фахової порядності, а не спрощене опертя на «компілятивно-плагіативні зручності».

2008 року кафедра історії журналістики провела секційне засідання «Методика викладання історико-журналістських дисциплін і професійні потреби» (в межах Міжнародної наукової конференції «Журналістика 2008: українське журналістикознавство, освіта, термінологія і стандарти»), до якого долучилися викладачі з усієї України (Київ, Суми, Харків, Полтава, Ужгород, Сімферополь, Запоріжжя, Тернопіль, Одеса). У виступах підкреслювалися пріоритети історії журналістики як «найважливішої фахової гуманітарної дисципліни» («однієї з провідних класичних дисциплін у системі навчальних закладів, які готують фахівців для засобів масової інформації»), необхідність фор-

мування інтелектуального підґрунтя, культури мислення, оригінального стилю. Зверталася увага також на інноваційні методи вивчення історії журналістики (С. Семенко), презентацію як можливість власного «прочитання епохи» (В. Тарасюк), укладання хрестоматії з історії української журналістики як вид колективної роботи студентів (А. Волобуєва), форми інтерактивного спілкування зі студентською аудиторією (Т. Хітрова), залучення риторичних ігор (В. Стехіна) тощо [1]. Чимало з цих форм залишаються активними й актуальними в сучасному навчальному процесі.

Зменшення кількості аудиторних годин (лекційних і семінарських занять) із історії журналістики (як спільного модуля, де розглядаються процеси становлення і розвитку зарубіжної та української журналістики) змушують шукати нові вияви «практичного медіапродукту / проєкту», в якому б відображалися знання про історію фаху, прочитання публіцистики, дослідження професійних біографій і творчих почерків українських майстрів пера. Нині це газета певного історичного періоду, що готується умовною редколегією, групою студентів до 10 осіб й захищається на курсі як частина екзаменаційного завдання (третина балів на іспиті належить філософії). Тут важливе розуміння й відтворення історичного контексту, висвітлення суспільних проблем, вагомих подій, використання різноманітних жанрів.

Для друківаних видань студенти Навчально-наукового інституту журналістики обирають такі багатозначні назви: «Лінія часу» (1917 р.), «Слово культури» (голос української інтелігенції, 1929 р.), «Нова Україна» (1923 р.), «Наша правда» (орган письменників і журналістів вільної України), «Кирило і Мефодій» (альманах, 1846 р.), «ЧаСоКрил» (підпільне видання для українських патріотів, 1978 р.), «Слово України» (голос українців у Торонто, 1930 р.), «Незалежність» (суспільно-політичний вісник, 1996 р.), «Хроніка держави» (суспільно-політичний часопис, 1996 р.), «Авангардна ланка» (незалежне мистецтво в особистостях, 1927 р.), «Свідомість» (орган київських шістдесятників, 1962 р.), «Українська хоругва» («наші традиції та наше слово на американській землі», 1954 р.), «Українська солідарність» (1914 р.), «Україна соборна» (1920 р.) тощо. Скажімо, в останній газеті вміщено «вісти» (новини), «літературну полицю» (короткі рецензії на твори М. Зерова, П. Тичини), світлини, розлогі інтерв'ю (уявні) з В. Винниченком «Треба їхати в Україну і боротися за визволення» та С. Єфремовим «Ми повинні стати українцями», нариси про Христину Алчевську і Д. Донцова.

Найчастіше студенти звертаються до таких постатей, які символізують ідеали нації: В. Винниченко, М. Хвильовий, С. Петлюра, М. Міхновський, Д. Донцов, С. Єфремов, В. Симоненко, В. Чорновіл. Важливі засвоєні в навчальному процесі не тільки конкретні уроки історії, а й патріотичні настанови, що втілюються у творчих завданнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика викладання історико-журналістських дисциплін і професійні потреби : матеріали секційного засідання кафедри історії журналістики Міжнарод. наук. конф. «Журналістика 2008 : українське журналістикознавство, освіта, термінологія і стандарти». Київ, 17–18 квітня 2008 р. / за ред. Н. М. Сидоренко. Київ, 2008. 100 с.

Іван Крупський

*(д.і.н., професор кафедри теорії і практики журналістики
факультету журналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка)*

АКЦЕНТУЮЧИ УВАГУ НА ПРОГАЛИНАХ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Отримавши шанс пізнати власну історію, використати його сповна, на жаль, не можемо. Передовсім тому, що відкинувши фальшиві писання, маємо ще й досі мізерну кількість по-справжньому реалістичних наукових праць з тих чи інших галузей науки. Недоступними для більшості залишаються численні українські періодичні та неперіодичні видання, які боролися проти радянського тоталітаризму, намагалися консолідувати націю. Повільно вводяться в обіг багатющі матеріали періодики й архівів, що засвідчують, хто ми, «чиїх батьків діти».

У радянський період можна було досліджувати лише пресу, яка відповідала меті «комуністичного виховання». Адже, як слушно зауважував відомий дослідник української преси професор М. Нечиталюк, «замовчування або побіжна згадка з негативною характеристикою діяльності редакторів, видавців, публіцистів... виключення з історичного процесу тих періодичних або неперіодичних видань, якими керували люди з «націоналістичним душком», оминання «невигідних фактів» (суперечливих статей, висловлювань, оцінок), опускання навіть цілих підрозділів української преси – ось деякі риси «наукових» підходів до вивчення журналістської спадщини в минулому» [1; 16].

Між тим українська преса відіграла величезну роль у національно-культурному й державотворчому процесі. Тому нині, висвітлюючи проблеми функціонування української національно-патріотичної журналістики, з'ясовуючи її роль у житті українського народу, необхідно передусім з'ясувати, що втрачено, бо ж, як наголошував сво-

го часу професор Київського університету І. Огієнко, «культура наша велика, оригінальна, самостійна, і серед слов'янських народів займає почесне місце, бере одне з перших місць» [2; 30].

Адже, за даними Ю. Тернопільського, з наукової орбіти було вилучено 178 періодичних видань, що друкувалися в Україні з 1816 до 1916 рр., а також 1620 назв періодичних видань, які виходили від 1848 до 1916 р. Загалом це становить майже 1800 назв періодичних видань з усіх етнографічних земель України. Замовчувалася в Україні і українська преса, яка видавалася в інших країнах. Таким чином замовчувалося існування 2225 періодичних видань, які виходили з 1816 до 1916 р. І це, зрозуміло, далеко не всі дані. Причому, це був лише один фактор – замовчування невігідних радянській ідеології видань. Тому одним з першочергових завдань, що їх потрібно вирішувати дослідникам української преси, є з'ясування всіх як «білих», так і «темних» плям української журналістики.

Але ж журналістику творили люди, чимало яких не поділяли сутність більшовицької та радянської пропаганди. Тому їхня діяльність й досі повно не вивчена, попри те, що чимало доклалися до вивчення цієї проблеми працівники науково-дослідного центру періодики, створеного при науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка НАН України у Львові.

Зрештою, коли імена українських публіцистів, видавців чи інших, хто мав дотичність до української культури не можна було замовчати, Москва намагалася сфальшувати їхню національно-подвижницьку роботу, на свій кшталт перекрутити їхні науково-творчі здобутки або й перетягувати у свій колонізаторський табір.

Робилося це віддавна, але настійливо і вперто. Скажімо, про українського письменника і просвітителя Феофана Прокоповича у другому томі тритомного українського радянського енциклопедичного словника читаємо як про українського і російського письменника і діяча (К., 1967, с. 54). Очевидно, що російським він став лише за те, що жив при дворі Петра I, бо з тих пір і аж до 1990 року росія усе краще «тягнула» до себе. А ось уже в новішому (1984 р.) великому одностомному радянському енциклопедичному словнику, виданому в Москві, зазначено, що Ф. Прокопович «русский писатель и деятель» (с. 1063). І край. Про українця Ф. Прокоповича у цьому словнику немає і словечка.

Після зруйнування Запорізької Січі – тведині українського духу й обороні державності України – в українському суспільстві, незважаючи на терор московщини, усе ж жеврів вогник національно-визвольної боротьби. Український громадський діяч і письменник В. Капніст навіть їздив до Пруссії, намагаючись заручитися її підтримкою на випадок виникнення в Україні антимосковського повстання. Однак, якщо український радянський енциклопедичний словник ще називає В. Капніста українським і російським письменником (т. 2, с. 43), то московський

енциклопедичний словник, мабуть, що показати велич російської культури називає В. Капніста лише як «русского писателя» [с. 540].

Отже, одним з головних напрямів у вивченні української журналістики є потреба у всебічному з'ясуванні функціонування штучно вилучених з наукової орбіти видань, на вивчення яких у радянський період було накладено табу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нечиталюк М. Ф. Турботи істориків журналістики // Вісник Львів. ун-ту: Серія журналістики. – Вип. 16: Журналістика та перебудова. – Львів. 1990. – с. 14–18.
2. Огієнко І. Українська культура: Академічна промова на відкритті Українського Народного Університету в Києві. – К.: без м. вид., 1917. – 30 с.
3. Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття. – Джерзі Сіті, 1974. – 175 с.

Ігор Паславський

(к.політ.н., доцент, завідувач кафедри української преси факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка)

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА НА ПРОФІЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВИШІВ

Львівську школу історії журналістики, знакову у вивченні розвитку масовоінформаційної діяльності, презентують, зокрема, такі наукові інституції, як Науково-дослідний інститут пресознавства – структурний підрозділ Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, та профільна кафедра Франкового вишу, у якому «історія української журналістики» – це основний базовий курс, забезпечений одинадцятьма кредитами та співмірний за обсягом із профільним курсом «теорія і методика журналістської творчості».

Львівська школа істориків журналістики рясніє відомими іменами: світлої пам'яті Михайло Нечиталюк – автор хрестоматії «Українська преса», Мирослав Романюк, Лідія Сніцарчук, Іван Крупський,

Степан Кость. Серед молодшого покоління науковців помітно вирізняється Галина Яценко.

Історію української журналістики певна когорта визнаних львівських медійників ототожнює з історією української преси, а останню обмежує часовими рамками до 1939 року. Згодом ці історики преси визнали як історичний феномен українську таборову періодику. А від радянського періоду українських засобів масової інформації абстрагувалися з дискусійних мотивів, що ця преса у широкому трактуванні терміна була підневільною, радянсько-імперською, а відтак, має залишатися поза увагою наукових досліджень українських журналістикознавців як деструктивна соціально-політична інституція.

З позиції сьогодення, справді, у політичному державотворчому процесі українська радянська журналістика була доволі суперечливою. Була вона, водночас, неоднорідною та багатовимірною. Ортодоксальну партійно-радянську позицію сповідували видання, що мали статус друкованих органів партійних комітетів районного, міського, обласного та республіканського рівнів. В унісон їм працювало телебачення. Але була потужна молодіжна періодика: «Молодь України» та «Молода Галичина». Виходили у світ найтиражніша – «Сільські вісті» і сатиричний журнал «Перець». Ковтком свободи і національної культури був для читача кожен номер часопису «Літературна Україна», плекало рідну мову «Українське радіо».

Цілком виправданою та слухною варто вважати концепцію, що історію української преси доцільно аналізувати у ракурсі «преси боротьби та ідеї». Окреслений вектор має виражений пріоритет, його сенсність незаперечна. Але прикритим, гірким і, на жаль, переконливим фактом є коротковічність, тематична обмеженість, паперово-поліграфічна «скромність» українських друкованих видань, яку широко практикував, зокрема, видавничий концерн Івана Тиктора і яку гостро критикував за таку заощадливість Улас Самчук. Ці визначальні проблеми української періодики також вимагають теоретичного осмислення та глибокого аналізу. Як і, зрештою, той факт, що українська періодика минулого гостро потерпала через брак фінансових ресурсів та оборотних коштів. А ще більше – кваліфікованих професійних кадрів, які готові були продуктивно працювати буквально на межі жертвності. Підтвердження тому журналістська, публіцистична та редакційна діяльність Каменяря. Іван Франко, як відомо, періодично друкувався у польськокомовній та німецькомовній періодиці, вочевидь, гонорар також був мотивацією.

Українську радянську періодику доцільно аналізувати як ефективний політико-інформаційний інститут тоталітарного режиму, що, за слухним твердженням професора Б. Потятиника, був дієвим важелем комуністичного режиму і, водночас, великою його ж жертвою. Чи не

найвідоміший радянський дисидент, багаторічний політичний в'язень Володимир Буковський, якого брежнівська влада обміняла на лідера чилійських комуністів Луїса Корвалана, у відомій книзі «І повертається вітер» [1] також виокремлює феноменальну ознаку та притаманні тоталітарному режиму риси радянської журналістики, її викривлену інформаційну політику, починаючи із добору тем журналістських виступів: «Зверніть увагу на газетні новини чи кінохроніку. Вам повідомляють чи показують: відкритий новий курорт у Болгарії, пронісся тайфун у Японії, уральські робітники перевиконали план, багатотисячний страйк у Франції, багатий урожай збирають в Україні, жадлива статистика автомобільних пригод в Америці, здано новий житловий мікрорайон у Ташкенті, розганяють студентську демонстрацію в Італії...». У зазначеному ракурсі журналістика радянського періоду мала б поглиблено вивчатись на рівні ідеологічних концепцій, що допомогло б найширшій українській спільноті глибше і повніше зрозуміти й без викривлених ілюзій сприймати «бунтівну російську душу», геополітичним ідеалом якої є шовінізм у найагресивніших його проявах та великодержавний імпералізм.

Українська журналістика державницького періоду – від серпня 1991 року, також вимагає теоретичного осмислення, системного аналізу та практикоорієнтованого узагальнення. Визначення її ролі та ваги у процесах державотворення, зокрема. Цікава вона за періодизацією, оскільки доречно виділяти період її стрімкого розвитку та з'ясовувати фактори, які його зумовили у 1991–1992 роках, далі – кучмівський період її розвитку, особливістю якого були медведчуківські щотижневі «темники», обов'язкові до виконання усіма редакційними колективами. Актуальними дослідженнями мали б бути й етапи становлення, утвердження й утримання ключових позицій на інформаційному ринку медіа кланових політично-фінансових груп, більш відомі як олігархічні медіа. І нарешті, українська журналістика «ковідних» років та воєнно-го часу вимагає, вочевидь, окремого аналізу, ретельного та системного осмислення як журналістика надзвичайних масштабних та затяжних ситуацій.

Як підсумок, системне та глибоке вивчення історії української журналістики – це архіважлива, державної ваги справа, яку можна розглядати навіть як нагальну політично-ідеологічну потребу. А відтак, з приємністю вітаємо найсвіжіші публікації в її царині: монографію Юрія Луканова «Пресувальна машина: як Росія знищувала свободу слова в Криму» [2] (2018 р.) та колективну монографію Юрія Нестеряка, Юлії Нестеряк, Олександра Клименка «Від Майдану до Майдану. Новітня історія української журналістики (1989–2019)» [3] (2022 р.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковський В. І. повертається вітер. URL : <https://bookmood.com.ua/ua/elektronnaya-kniga-i-vozvrashchaetsya-veter-vladimir-konstantinovich-bukovskiy/>
2. Луканов Ю. Пресувальна машина: як Росія знищувала свободу слова в Криму. Київ : KBTS, 2018. 176 с.
3. Нестеряк Ю., Нестеряк Ю., Клименко О. Від Майдану до Майдану. Новітня історія української журналістики (1989–2019). Київ : Академія, 2022. 192 с.

*Олена Макаrchук
(д. соц. ком., доцентка, професорка кафедри
журналістики та засобів масової комунікації
Інституту права, психології та інноваційної освіти
НУ «Львівська політехніка»)*

**КУРС «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»
ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-
ЖУРНАЛІСТІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

У зв'язку з інтенсифікацією інформаційних та комунікаційних технологій за останні два десятиліття світ журналістики сильно змінився. Глобалізація та технологічні новації посилюють інформаційний обмін, підвищують рівень діалогічності ЗМІ та їхньої аудиторії. Професійним журналістам нині доводиться боротися за увагу аудиторії, шукати нові способи та форми подачі матеріалів.

«Ця професія, – зазначав відомий український публіцист Іполит Бочковський, – не належить до буденних, і тому вимагається від тих, хто її вибирає, спеціального поклику та ідейності. Адже журналіст є не лише механічним перекажчиком інформації, він є, водночас, критичним її коментатором. Більше того: він кожним словом, що пише, кожною ідеєю, яку поширює, кожним поглядом, який пропагує, бере на себе велику відповідальність перед громадянством [1, с. 20].

У цьому контексті важливим для підготовки кваліфікованого фахівця-журналіста є звернення до історичного досвіду журналістів попередніх поколінь, актуалізація його з урахуванням нових реалій. Адже на сьогодні «журналістика загалом (та її історія зокрема – О.М.)

стала визнаною сферою навчання на університетському рівні, що надає їй особливе відчуття важливості» [2].

Отже, курс «Історія української журналістики», що є одним з найважливіших компонентів журналістської освіти, має набути нового змісту: стати полем для дискусій, а також дати можливість розглядати явища сучасної журналістської практики в контексті історичного досвіду, проводити аналогії між історичними фактами і сучасними реаліями тощо.

Ознайомлення з діяльністю найбільш відомих редакторів та видавців, працями видатних публіцистів має формувати морально-етичні пріоритети сучасного журналіста, виховувати в нього шанобливе ставлення до діячів журналістської ниви попередніх поколінь.

Порівняльний аналіз проблемних ситуацій минулого дасть змогу студентам не лише детальніше познайомитися з епізодами з історії обраної професії, а й уважніше спостерігати за тим, що відбувається навколо них у сучасному професійному середовищі, допоможе сконцентруватися на власній професійній та громадянській позиції, а надалі навчить знаходити відповіді на найбільш гострі питання своєї професійної діяльності у ретроспективі.

Зокрема, як у сучасних умовах, так і на зламі XIX – XX століть, політична журналістика часто відкривала шлях у велику політику. Досвід парламентського поступу (райхсрат чи Галицький Соїм) політиків-журналістів Галичини кінця XIX – поч. XX століття може знадобитися й сучасним професійним акторам журналістського фаху.

До того ж ретроспективні прийоми розширення читацької аудиторії (зрозуміло, з урахуванням сьогоденних реалій) стануть у пригоді журналістській спільноті сьогодення.

Також часто говорять про те, що професії історика і журналіста доволі близькі. І журналіст, і історик спираються на документальні факти, пишуть історію в її динамічному розвитку. Відтак, можна назвати журналіста – істориком (літописцем) швидкоплинної сучасності.

З огляду на це, можемо зробити висновок, що курс «Історія української журналістики» є не тільки органічною часткою загальної журналістської освіти, але й в нових умовах – важливою складовою професійної освіти майбутнього журналіста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочковський О. І., Сірополко С. Українська журналістика на тлі доби = *Ukrainische Journalistik in der Vergangenheit und Gegenwart* : (історія, демократ. досвід, нові завдання) / за ред. К. Костева й Г. Комаринського; Укр. техн.-госп. ін-т. Мюнхен: [б. в.], 1993. 204 с.

2. A Brief History of Journalism: How We Arrived to Where We Are. URL: <https://www.universalclass.com/articles/writing/journalism-a-brief-history.htm>

Марія Бутиріна

*(д.соц.ком., професор кафедри маркетингу
фінансово-економічного факультету Національного
технічного університету «Дніпровська політехніка»)*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ВИМІР «ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»: ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ

Компетентісний підхід до журналістської освіти, який передбачає переорієнтацію освітнього процесу не лише на розвиток теоретичних знань, а й практичних навичок та особистих якостей здобувачів освіти, змушує переглянути й підходи до наповнення дисциплін історико-журналістського спрямування. Аналіз освітніх програм спеціальності «Журналістика» дозволяє говорити про варіативність освітніх компонентів, які забезпечують ретроспективне розуміння журналістського фаху. Йдеться і про відокремлені курси «Історія української журналістики» та «Історія зарубіжної журналістики», і про інтегрований курс, що поєднує український і західний історико-журналістські процеси, і про курси, що подають історію журналістики як історію медіасистем світу.

Зазначимо також, що набір компетенцій, поданих у Стандарті вищої освіти спеціальності 061 «Журналістика» [1] не містить жодного елементу предметної історичної компетентності, яка передбачає, перш за все, формування історико-хронологічного мислення. Натомість ЗК 10 «Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя» передбачає інструментальне застосування історичного знання. І ось це «розуміння історії предметної» орієнтує на концептуалізацію «Історії журналістики», яка б дозволила розкрити соціальні і технологічні детермінанти становлення журналістського фаху, причинно-наслідкові зв'язки у розвитку медіагалузі, важливі віхи формування професійних

знань і навичок від моменту зародження журналістики до сьогодення. Важливо, на нашу думку, показати розвиток журналістики в системі інших форм масовокомунікаційної діяльності, що відповідає логіці становлення цього суспільного інституту. Зокрема, варто вказати на синкретичні засоби комунікацій, які поєднували інформаційну і рекламну функцію (протогазети, інститут глашатаїв, рукописні новинні листки, «Fuggerzeitungen» тощо).

У цьому зв'язку підходи до періодизації також можна переосмислити, підпорядкувавши їх одному з векторів культурно-цивілізаційного поступу: через знакові етапи інформаційно-комунікаційних революцій (від появи писемності до настання цифрової ери), через інституціоналізацію журналістики (протоформи, спеціалізація, диференціація функцій, формування інституту з притаманними йому етичними нормами і професійними стандартами); трансформації журналістики в системі медіаекономіки. Зокрема, через медіаекономічні детермінанти, а саме через комодифікацію новин, висвітлює періодизацію в історії журналістики німецький дослідник Томас Біркнер [2]. Тож, на нашу думку, важливо показати здобувачам освіти, які екзогенні (технологічні, політичні, економічні, соціальні) й ендогенні чинники (власне процес становлення та інституціоналізації) визначають розвиток журналістики, і на цьому підґрунті вибудувати періодизацію.

Ретроспектива компетентнісного підходу до журналістського фаху вимагає ознайомлення студентів із методичними, жанровими, організаційними здобутками професії на етапі їх виникнення. Наприклад, правило оберненої піраміди доцільно подати в конкретно-історичному контексті формування телеграфної комунікації. На практичному занятті варто одразу відпрацювати навички «обернення» структури журналістських текстів.

Комунікативну компетентність майбутніх журналістів в курсі «Історія журналістики», на нашу думку, доцільно розвивати шляхом звернення до групових форм роботи. Наприклад, опановуючи матеріал античного періоду «Історії журналістики», студенти працюють в тематичних групах «Аеди», «Глашатаї», «Операрії». Під час практичних занять презентують протоформи журналістської діяльності (фактично самопрезентуються), дискутують з приводу їх функціональної наближеності до інституціональних форм журналістського фаху, готують колективні виступи з дискусійних питань (наприклад, «Чому періоди в історії журналістики з часом стають усе коротшими?»), презентації «Журналістика: фільм, цитата, персоналія, дата».

На нашу думку, такі форми роботи дозволяють опанувати компетенції, передбачені освітнім компонентом «Історія журналістики», варіативно представленим у різних ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 06 Журналістика, спеціальність 061 Журналістика. – URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>
2. Birkner T. Geschichte des Journalismus. Handbuch Medienökonomie, 2015, p. 1-12. – URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/11zmYO59>

Оксана Білоус

*(к. соц. ком., доцент кафедри
радіомовлення і телебачення Львівського національного
університету імені Івана Франка)*

Василь Лизанчук

*(д. філол. н., професор кафедри радіомовлення і телебачення
факультету журналістики, заслужений професор
Львівського національного університету імені Івана Франка)*

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ – ГЕНЕТИЧНЕ КОРИННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Нинішня повномасштабна, геноцидна, руйнівна війна Російської Федерації проти України – це 28-ма війна Московії=Росії, яка спрямована не стільки на загарбання території, а насамперед – на знищення держави, отрусення свідомості, національної гідності, морально-духовних цінностей, замулення історичної пам'яті, психологічну руйнацію української національної ментальності – основи національного державотворення.

Під час сучасних дискусій про ідентичність найгостріше вістря російської маніпулятивної пропаганди націлене проти української національної ідентичності. Тому в освітньо-гуманітарному та інформаційному просторі потрібно наголошувати, що поєднання українських міжособистісних та інституційних морально-національних практик творить колективну ідентичність української нації.

Монсеррат Гібернау слушно зазначила, що національна ідентичність має п'ять вимірів: психологічний, культурний, територіальний, історичний і політичний. Отже, «національна ідентичність – це колек-

тивне чуття, зіперте на віру в належність до однієї нації і в спільність більшості атрибутів, які роблять її відмінною від інших націй» [1, с. 20].

Визначальними критеріями національної ідентичності є історична неперервність в часі й диференціація від інших. Ці два основоположні елементи національної ідентичності своє генетичне коріння живлять правдивою національною історією в контексті європейської і світової історії. Життєдайним джерелом формування і утвердження української національної ідентичності, на наше переконання, є правдива історія української журналістики. З огляду на сучасні потужні виклики в галузі освіти, науки, медіа зростають вимоги до педагогів, які викладають історію української журналістики у вищій школі. Безперечно, кожний викладач – це творець і носій окремого освітньо-наукового світу. Але щоби донести до розуму і серця студентів історичну фундаментальну правду, то педагогічні індивідуальності мають ґрунтуватися на єдиному національному принципі – *українськоцентризмі*.

Нагадуємо, що українськоцентризм – це світоглядна, філософська, духовно-психологічна, освітньо-національна позиція, політико-ідеологічна концепція боротьби з одвічними московсько-російськими варварами-нищителями українськості, розбудови соборної, національної української України. Дотримуючись цих принципів, одухотворених засад, кожний викладач покликаний не тільки навчити творити цікаве журналістське повідомлення, а насамперед застосовувати такі найефективніші форми і методи викладання історії української журналістики, щоби у студентів формувалася і утверджувався *національний інтелект*.

Щоби творити українську духовну, національну суверенність, то праця кожного з нас, користуючись висловом Євгена Маланюка, не має носити абстрактного характеру, а бути наснаженою «національною правдою» (Д. Донцов) у сфері розвінчування російської маніпулятивно-фейкової пропаганди. Кожний освічений, збагачений правдивою історичною пам'яттю журналіст, який отримав диплом про ґрунтовні знання, має суворо опонувати тим громадянам України, які досі живуть в нерухомому просторі посттоталітарної, постгеноцидної ментальності, де ще досі не ліквідоване «малоросійське гниття», господують «какая різниця на каком язике гаваріть».

Отже, глибоко всебічне, всеохопне знання історії української журналістики «є те місце психіки, де національне чуття – в ідеалі – гармонійно сполучується з національним розумом в їх синтетичний вислід: національну волю» [2, с. 28], – наголошував Євген Маланюк.

Українська національна воля є сьогодні наймогутнішою зброєю національно свідомих українців на полі брані з одвічними московсько-російськими загарбниками. Бо тільки

«В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля».

Одухотвореним продовженням цього величного переконання Тараса Шевченка є заклик Івана Франка:

«Пора діти, добра поглядати
Для власної хати,
Щоб газдою, не слугою
Перед світом стати!»

ЛІТЕРАТУРА

1. Гібернау М. Ідентичність націй. Київ : Темпора, 2012. 304 с.
2. Маланюк Є. Малоросійство. Нариси з історії нашої культури (уривки) / Серія «Броньбійна публіцистика» / За загальною редакцією Лариси Івщиної. – Видання перше. Бібліотека газети «День». ПрАТ «Українська прес-група», 2012. 72 с.

Ірина Сидун

*(к.і.н., доцент кафедри періодичної преси та медіаредагування
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова)*

**ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»:
МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ**

Актуальність вивчення дисципліни «Історія української журналістики» набула надзвичайної ваги в часи сучасної війни. Журналістика сьогодні і в минулі періоди відіграє і відігравала суспільно важливу роль у становленні і розвитку української нації. Вважаю, що одним із головних завдань дисципліни є сприяти критичному мисленню здобувачів щодо об'єктивної оцінки соціально-історичних явищ та їх впливу на розвиток журналістики. Тому особливу увагу слід звернути на проведення практичних занять.

Сьогодні цифровий світ надає нам нові можливості роботи з газетами, журналами, альманахами різних епох з будь-якого куточку країни чи світу. В бібліотеках України, сайтах проєктів з оцифрування періодики у вільному доступі наявні скановані примірники періодичних видань різних періодів історії української журналістики, які вивчаються в програмі дисципліни [1; 5; 6]. У часи дистанційного навчання українських здобувачів це надзвичайно актуально.

Здобувачі ОП «Журналістика» Одеського національного університету імені І. І. Мечникова на практичних заняттях з «Історії української журналістики» працюють з українськими періодичними видання XIX – XX ст. [4]. Аналіз видань здійснюється за різними критеріями. Це і аналіз художньо-технічних аспектів, і аналіз контенту, виявлення ознак жанрів притаманних різним періодам, подача матеріалів з урахуванням актуальності проблематики в певний період, зазначення авторства та джерел у матеріалах різних часів, тощо. Важливим є ознайомлення і з публіцистикою XIX – початку XX ст., яку можливо почитати тільки на сторінках журналів минулих століть. До прикладу, окремі публіцистичні праці М. Грушевського на сторінках «Літературно-наукового вістника» [2].

У навчальному процесі аудиторного формату, коли обмежений доступ до електронних видань, враховуючи наслідки військових дій корисною може бути друковане хрестоматійне видання. Хрестоматія «Історія української журналістика», опублікована у 2021 році містить тексти матеріалів з українських газет та журналів за період XIX ст. – до 1920 р. для роботи на практичних заняттях. Також хрестоматія може слугувати можливістю легкого пошуку сканованих видань, які розміщені на різних електронних ресурсах України. Перейшовши за вказаними лінками, які наявні під назвами періодики у навчальному виданні, здобувач під час самостійного опрацювання матеріалів не втрачає час на пошук рекомендованої викладачем для аналізу газети чи журналу [3].

Важливість вивчення контенту у періодиці минулих періодів полягає не тільки у заглибленні та розумінні історичних процесів у журналістиці здобувачами, а і розуміння майбутніми журналістами як вони можуть використовувати подібні матеріали в якості джерела в сучасних журналістських текстах на історичну проблематику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронна бібліотека рідкісних видань. Періодичні видання. Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/ua/elektronnaya-biblioteka/>
2. Літературно-науковий вістник. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=6685>
3. Сидун І. В. Історія української журналістики : хрестоматія для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 061 «Журналістика». Одеса : Видавець С. Л. Назарчук, 2021. 82 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/ae7011f1-eebe-4afa-8fa3-cbdf04b663e9>
4. Сидун І. В. Українська та зарубіжна журналістика. Частина 2 : Методичні вказівки та завдання для студентів спеціальності 061

- «Журналістика». Одеса, 2020. 24 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/08504717-42cd-4663-af22-93cff6e4df7d>
5. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB
 6. LIBRARIA. Архів української періодики онлайн. URL: <https://libraria.ua/>

Юрій Мельник

*(к. соц. ком., доцент кафедри зарубіжної преси та інформації
факультету журналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка)*

ПРО ДВА ТИПИ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД НА ТЛІ СВІТОВОГО

Фреймування історії журналістики у різних країнах світу та у різних наукових традиціях можна поділити на два типи, які суттєво відрізняються за своєю природою, але між якими немає непрохідної межі. Наведемо кілька прикладів у розрізі періодизації журналістського процесу, адже це один із найпоказовіших аспектів.

Періодизація історії української журналістики за І. Михайлиним детермінована політичними процесами на українських землях: поворотним пунктами між різними періодами є Валуєвський обіжник 1863 року, лібералізація в Російській імперії внаслідок революції 1905 року, становлення тоталітаризму в СРСР [1]. Дослідник історії непальської журналістики Харша Ман Махарджан зауважує, що періодизація непальської журналістики головним чином зводиться до змін режимів та конституційних норм у країні [4; 103]. Історик танзанійської журналістики Мартін Штурман описує танзанійську пресу як інструмент протистояння між політичними силами як до здобуття незалежності, так і після [6]. В усіх трьох випадках йдеться про народи або зовсім позбавлені державності і (демократії), або ж народи із крихкою і загроженою державністю (і демократією).

Натомість дослідники журналістики і преси у країнах із твердою державністю та сильними демократичними інститутами у своєму баченні історії медіа частіше схильні розставляти реперні точки у моменти технологічних змін, а також появи нових журналістських форматів:

друкарський верстат Гутенберга, перша друкована періодика, явище penny press, розвиток фотографії та кіно тощо. Лише в другу чергу періодизація вибудовується під впливом політичних чинників: Наполеонівські війни, Перша і Друга світові війни, зміна політичних режимів тощо. Такого підходу дотримуються, серед багатьох інших, історикиня журналістики у міжнародному масштабі Жеральдін Мюльман [5], історик німецької журналістики Франк Бьош [2], автор історії провідного італійського щоденника *Corriere della Sera* Глауко Ліката [3].

Частково цю розбіжність можна пояснити об'єктивними обставинами: у країнах із мінімальною регуляцією діяльності журналістів з боку держави, політичні реалії закономірно мають опосередкований вплив на розвиток медіа, і тоді головним рушієм журналістського процесу є внутрішньожурналістські чинники. Однак це лише частина пояснення. Поряд із ним значну роль відіграє історіографічна традиція бачити ключовими рушіями історії журналістики саме ці обставини, а не інші.

З усіма застереженнями і винятками, можемо обережно відобразити два типи історії журналістики у таблиці:

	Демократичний простір;	Недемократичний простір;
	Історія журналістики у країнах із «твердою» державністю	Історія журналістики у країнах із «проблемною» державністю
Характер періодизації історії журналістики – з опорою на	технологічний розвиток, формати організації редакції	політичні реалії
Історія журналістики	історія становлення рубрик та жанрів, редакторських стратегій	історія розробки політичних ідей
Актори журналістського процесу	редакції, рідше – особистості	особистості, рідше – редакції
Жанрова специфіка	інформаційні жанри	публіцистика
Роль медіа	роль «четвертої влади», платформа для дискусій на суспільно важливі теми	інформаційна підтримка боротьби за політичну ідею

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. Київ: ЦУЛ, 2002. 832 с.
2. Bösch F. Mass Media and Historical Change: Germany in International Perspective, 1400 to the Present. New York–Oxford: Berghahn Books, 2015. 212 p.
3. Licata G. Storia del Corriere Della Sera. Milano: Rizzoli, 1976. 671 p.
4. Maharjan H. M. An Attempted Assassination of a Journalist: Rethinking Periodization in Nepali Journalism Historiography. *Ruptures and Repairs in South Asia: Historical Perspectives*. Martin Chautari, 2013. P. 103–122.
5. Muhlmann G. Une histoire politique du journalisme, XIXe-XXe siècle. Paris: Presses Universitaires de France, 2004. 247 p.
6. Sturmer M. The Media History of Tanzania. Ndanda Mission Press, 1998. 347 p.

Наталія Желіховська

*(к.соц.ком., доцент, завідувач кафедри
друкованих медіа та історії журналістики
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка)*

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ У КОНТЕКСТІ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Історія української журналістики – це історія національно-визвольних змагань, утвердження національної свідомості, громадянських чеснот, патріотизму та відваги у боротьбі за свободу. Ця теза підтверджується результатами досліджень науковців, які вивчали історію української журналістики – починаючи від професійного та життєвого шляху кожного провідного українського публіциста і завершуючи становленням українських видань упродовж усього періоду існування української нації.

Колектив кафедри історії журналістики навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка упродовж усього періоду існування кафедри приділяв особливу увагу науковій діяльності. Починаючи з 1983 року, на ка-

федрі захищено 45 кандидатських і 14 докторських робіт. «У полі зору науковців, які згуртувалися навколо кафедри, перебували як історичні періоди розвитку української преси, так і постаті окремих публіцистів, редакторів та громадських діячів, їхня роль в українському та світовому суспільному розвитку» [1, 54].

Зокрема, на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій, спеціальності 27.00.01 – «Теорія та історія соціальних комунікацій», розпочинаючи з 2014 року, під керівництвом професора О. Мелешенка захищено 5 дисертацій: Т. Пасова «Публіцистичний дискурс журналу «Культура» (1947 – 2000) у контексті українсько-польського порозуміння» (2014); О. Деяк-Якобишин «Колумністика як феномен персоналізованої журналістики (на прикладі творчого доробку Вільяма Коннора)» (2015); О. Консевич «Тема України у польських громадсько-політичних тижневиках «Polityka», «Newsweek Polska», «Wprost» (2017); О. Ковальчук «Трансформація журналу «Жінка» у плюралістичному демократичному суспільстві» (2019), О. Петрик «Українська аудиторія кіберспортивних медіа» (2023).

Під керівництвом професорки Н. Сидоренко захищено 7 дисертацій на здобуття ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій: Л. Монич «Жанровий контент літературно-художніх журналів України» (2015); Р. Горбик «Контент ілюстрованої розважальної преси 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. в системах соціальних комунікацій України та Німеччини» (2015); О. Михайлюта «Розважальний компонент сучасних українських суспільно-політичних журналістів» (2016); В. Швець «Преса болгарської національної меншин в Україні (198 – 2015) становлення, розвиток, проблематика» (2016); К. Дзюба (Покляцька) «Літературно-художні журнали в системі міжкультурної комунікації» (2016); Є. Подобна «Контент періодичних видань Полтавської губернії (1838–1917)» (2017); І. Євдокименко «Національно-патріотична домінанта у публіцистиці Софії Русової» (2021).

На здобуття наукового ступеня доктора наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.01 – «Теорія та історія соціальних комунікацій», завдяки науковому консультуванню Н. Сидоренко, захищено 5 дисертаційних досліджень: Т. Дзюба «Публіцистика другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.: модель національної ідентичності» (2014); В. Садівничий «Становлення вітчизняного інформаційного простору в сегменті медичної преси Наддніпрянської України ХІХ – початку ХХ століть: типологія, функціонально-змістові особливості, комунікативно-прагматичні складники» (2016); Ю. Бідзіля «Преса як засіб етноідентифікації у мультикультурному інформаційно-комунікаційному середовищі Закарпаття» (2016); В. Георгієвська «Соціальнокомунікаційний потенціал партійної преси України (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.): типологічно-структурний і проблемно-тематичний

аспекти» (2020), Г. Юксель «Кримська інформаційно-медійна парадигма в контексті окупації півострова (лютий 2014 – лютий 2022 року): трансформація медійної сфери та інформаційна політика України» (науковий консультант проф. Наталія Сидоренко).

Дисертація Г. Юксель має велике значення не лише у контексті боротьби України за звільнення Криму, а й усіх тимчасово окупованих територій. У дисертації аналізуються явища, що розвивалися в окупованому Криму впродовж восьми років, починаючи з 2014-го: розкриваються важливі аспекти примусової трансформації медійної сфери в умовах окупації, наслідки тиску російських агресорів на громадянське суспільство та засоби масової інформації; обґрунтовується необхідність формування державної інформаційної політики України.

З квітня 2024 року кафедра історії журналістики об'єдналася з кафедрою періодичної преси і отримала нову назву – кафедра друкованих медіа та історії журналістики. Нинішня діяльність кафедри зосереджена на основних напрямках, що передбачають підготовку сучасних висококваліфікованих кадрів для наукової та практичної роботи в галузі журналістики. Перспективний напрям діяльності кафедри – формування компетентностей сучасного фахівця у галузі соціальної комунікації шляхом розробки та впровадження в освітній процес нових та сучасних за змістом програм, що розвивають знання, навички та вміння майбутнього журналіста, який відстоює цінності громадянського суспільства, демократії, патріотизму та національних інтересів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Желіховська Н. Наукова діяльність кафедри історії журналістики // Журналістика. 2014. Вип. 13 (38). С. 54–62.

Петро Слотюк

*(к. і. н., доцент кафедри журналістики,
реклами й зв'язків з громадськістю
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського)*

НЕОБХІДНІСТЬ МЕТОДОЛОГІЇ

Головною онтологічною умовою існування журналістики є її буття у суспільстві, відтворення ідеї журналізму в інформаційному полі, як феномену, що «присутній у часі» (М. Хайдеггер). Це дозволяє вийти за межі інституційно обумовленої традиційної форми, однак у такій парадигмі друкований засіб інформації, телеканал чи радійна програма, сайт, соціальні медіа стають центрами тяжіння для тих, хто пише, розповідає, показує, але ніяк не для тих, хто читає, дивиться чи слухає. Це примушує споживача інформації думати, але не вчить мислити. Виникає ілюзія, яка стає формою його буття в інформаційному полі, і яка дозволяє бути самодостатнім лише в собі й для себе. Таким чином реципієнт перетворюється на накопичувача інформації, яка не сприяє його соціальній активності, а тільки нав'язує ідею фатальної недосконалості світу, у якому ти нічого не розумієш. Через це об'єкт інформування не переймається сенсами, а лише емоційно реагує на форму, у якій вони до нього надходять. А, коли емоційна реакція стає неадекватною події, за якою спостерігаєш — твоя поведінка стає дисфункціональною (А. Бек).

Одному із засновників методологічної школи Г. Щедровицькому, як і його послідовникам, потрібна була ідея, котра б змогла стати ключем для розуміння механізмів підвищення ефективності суспільних інститутів в умовах, коли їх діяльність вийшла за межі можливостей системи, що існувала, вони її знайшли в методології. В результаті з'явився концепт «ідеї Росії» спрямований на зовні. Однак методологія його реалізацію бачила у здійсненні культурної експансії РФ через демонстрацію переваг російської філософії, літератури, мистецтва, публіцистики, які б не тільки переконували світ у привабливості російської культури, але й формували середовища її прихильників. Але так не сталося. Україні ж не потрібно було здійснювати таку експансію й доводити представникам західних демократій свою самодостатність через те, що Україна відпочатково була і залишається частиною Заходу. А тому для України актуальнішою залишається потреба у формуванні української моделі розвитку, яка б була конкурентоспроможною і сприяла б якнайшвидшій інтеграції її у західноєвропейський культур-

ний та інформаційний простір. Перефразовуючи тезу Ф. Ніцше Ю. Габермас у свій час наголошував – історія, яка обросла міфами й перекручуваннями, «може виправдати себе тільки через історію» [1, с. 90]. Це твердження слід розуміти як деідеологізацію історії, розвиток її локальних форми, які у більшості випадків є наративними. А, як відомо, наратив – метод «впорядкування дискурсу» [1, с. 89]. Однак, коли радість, безжальність, любов, віра стають проєктами духу і на їх фоні «світ виникає як мережа викривлень та інтерпретацій», – про що писав Ф. Ніцше, – тоді «життя ґрунтується на ілюзії, обмані... і помилці», а у кожній події проглядається воля до влади [1, с. 98], котру журналісти інтерпретують переважно так, як того влада забажає. Через це «у годину Пана день затамує свій подих, час зупиниться – плінна мить повинчається з вічністю» [1, с. 99].

Ідея України народжується в її історії, а не поза нею. П. Щедровицький правий, коли стверджує, що Росія повинна повернутися в історію [2]. Питання лише, в яку? Повернутися в історію і бути в історії – два різних підходи й дві різні методології. Методи журналістики – це не тільки відображення, але й впорядкування дійсності через історію. Це те, що формує її дискурс, контексти відображені в текстах, де смисл подій, замаскований фактами, створює когнітивний простір дискурсу і примушує історію повернутися до самої себе. Своєю чергою і журналістика має навчитися відтворювати смисли заховані в реальності, а не тільки спрощено коментувати події та факти, що попали в інформаційний простір. З іншого боку, існування в інформаційному просторі – це крок до онтологізації журналістики в її іманентній формі. Так журналістика стає чимсь більшим, вийшовши за межі, які визначені законами її жанрової специфіки. Це і є рухом у бік власної методології. Без методології справжня наука не народжується. Для її появи, повинна виникнути «сміслова завершеність вихідних позицій» (П. Щедровицький) [2]. Смісл журналістики не в інформуванні, яке присутнє само по собі й навіть не в коментарях, а відображені й впорядкуванні реальності через пояснення подій і фактів, які формують образ реальності та надають їй смисл. Методами відображення імпліцитно стають експлікативні форми аналізу сутнісних значень, прихованих у предметі відображення. Таким чином предмет відображення здатний розкрити глибину свого власного змісту і свій власний прихований смисл. Тут і закінчується традиційна функція засобів комунікації як засобів масової інформації й комунікація перестає орієнтуватися на масу, втрачаючи свої спрощені форми, стаючи інструментом перенесення мислення до тих, хто використовує його з метою розширення своєї свідомості. Це безпосередньо впливає на прискорення руху соціальної матерії та її темпоральність, що відображає часову сутність явищ захоплених процесом і у ньому трансформованих. Як стверджував Х. Ортега-і-Гассет,

революція маси, яка перемогла в Росії у 1917-му, була лише прелюдією й хоча вона зруйнувала монархію, утворений у 1922 році СРСР державою так і не став. Державу почали будувати тільки після розпаду СРСР в колишніх радянських республіках і то у формі бізнес-корпорацій. З цього моменту ЗМІ почали втрачати свій масовий характер, потрапивши під вплив і фінансову залежність від корпоративного капіталу, а Росія вкотре відійшла від своєї історії й, здається, назавжди втратила будь-яку можливість туди повернутися. А, оскільки соціальну енергію масового суспільства вона використала на підготовку й ведення воєн, захоплення чужих територій, втративши культурні коди й зруйнувавши стару систему цінностей, примітивізувавши суспільну свідомість і відключивши її від процесу мислення пропагандою, то повернення її у маргіналізоване імперське середовище, стало неминучим. Нова методологія там уже була непотрібною. Найбільше постраждало від цього елітарне середовище й насамперед література, мистецтво та журналістика, яка перетворилась на пропагандистський інструмент державної влади. Постраждала від цього й Україна. Щоб повернути журналістику в інше річище потрібно змінити масовий характер ЗМІ, на основі нової методології комунікації з суспільством. Для цього варто було б припинити масову підготовку журналістів, на основі так званої «фаховості» як спроби створити закриту галузеву модель, що не здатна самостійно сформувати власне методологічне підґрунтя, опираючись тільки на запозичені соціологічні концепти й терміни на кшталт «соціальних комунікацій». Цей термін вперше з'явився у 1963 році в Декреті Другого Ватиканського Собору« для того, щоб можна було одним словосполученням охопити суть усього живого і всіх існуючих зв'язків між людьми» [2, с. 13]. Однак цього «словосполучення» виявилось замало, щоб змінити природу журналістики.

У сучасній Україні публіка, що не навчена мислити, заповонила університетські аудиторії часто не розуміючи, що за професію обрала, але інтуїтивно відчула, що існування в ній дозволяє маневрувати власними інтересами та схильностями, а тому не переймається помилково зробленим вибором. З одного боку, це відчуття дає їй можливість не тільки зрозуміти, але й проявити себе у публічній сфері. З іншого – відчутти насолоду публічної діяльності й публічного мислення. Це нібито й добре, але, «ставши на шлях публічного мислення ти мусиш бути готовим, що тебе не розуміють» [2]. Не через складності твоїх думок, а через суперечливості твоєї поведінки. Тут виникає проблема ціннісного вибору і моральної відповідальності. Мабуть, впродовж деякого часу вона залишатиметься невирішеною, як невирішеною залишається можливість починати з мислення і з нової методології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну / Переклад з нім. Коментар В. М. Купліна. – К. : «Четверта хвиля», 2001. – 424 с.
2. Щедровицкий П. Г. URL: youtu.be/qHA4K92_EhE
3. Журналістика в піарі та піар у журналістиці/ Упоряд. В. Ф. Іванов, О. С. Дудко. – К: «Грамота», 2010. – 288с.

Мар'ян Житарюк

*(д. соц. ком., професор, завідувач кафедри
зарубіжної преси та інформації факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка)*

**ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»
У СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ
НА ФАКУЛЬТЕТІ ЖУРНАЛІСТИКИ У ЛЬВОВІ**

ОК «Історія української журналістики» вкрай необхідний. Як дослідник історії журналістики, вважаю, що цей предмет можна й потрібно вивчати загально і поглиблено, щоб фахівці розуміли витoki і традиції нашої журналістики. Водночас сучасна система вищої освіти з її постійними реформами поставила навчальні заклади і гарантів освітніх програм у дуже незручну ситуацію, коли треба забезпечити і студентоцентризм, і практикоорієнтоване навчання, щоб підготувати універсального журналіста...

Студентоцентризм передбачає всіляке запобігання перед здобувачами вищої освіти. У зв'язку з реалізацією цієї складової, університети стараються не переобтяжувати здобувачів аудиторною роботою.

Пригадую своє навчання – починав за УРСР, закінчив в Незалежній Україні. Ми мали в залікових книжках по 5-8 іспитів, 8-13 заліків у семестрі! Ці «заліковки» були списані згори донизу, бо надрукованих рядків не вистачало. У нас була «шестиденка», по 3-5 пар. Отже, тижневе навантаження було 34-36 год. Тоді ми слухали історію журналістики 6 семестрів – російської та української! Докладніше передає ситуацію витяг з диплому (на фото).

Варто звернути увагу на п. 21 та п. 23 цього документа. Загальна історія журналістики – це красиво завуальована назва історії російської журналістики обсягом 88 год. (2,5 сем.), історія української журналістики – 116 год. (3,5 сем.). Разом – 6 семестрів. Чи достатньо цього

Тематичний напрям 1. Історія української журналістики як важливий освітній компонент. Методологічні проблеми та перспективи досліджень

було тоді і чи достатньо було б сьогодні? Однозначно сказати важко. Мабуть, це залежить від наукової школи, лектора, матеріалу, мотивації тощо. У ситуації, коли ОПП Журналістика забезпечує не факультет чи інститут, а одна кафедра, то це дуже багато, адже може бракувати фахівців-лекторів і дослідників.

На межі тисячоліть, коли був заступником декана, через впровадження Болонської системи та інші новації мало місце суттєве скорочення тижневих аудиторних годин для студентів. У останні роки 10-15, мабуть, Міносвіти дозволяє лише 26 год. аудиторних протягом тижня на бакалавраті і 18 год. – на магістратурі.

Форма: _____
Дата видачі: _____
віз 3 серія

ЛЬвівський державний університет ім. І. ФРАНКА

(назва вищого навчального закладу)

ДОДАТОК _____ до диплома № _____ 003225

ВИТЯГ ІЗ ЗАЛІКОВО-ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ВІДОМОСТЕЙ

(без диплома не дійсний)

Тов. **ВИТАРЕК МАР'ЯН ГЕОРГІЙОВИЧ** 32
(прізвище, ініціали)

з 19 88 року по 19 93 рік виконав(ла) навчальний план із спеціальності
ЖУРНАЛІСТИКА

зі спеціалізацією _____

і склав(ла) екзаменів 8 заліків з таких дисциплін:

1. Політична історія України	100
2. Економічна історія	110
3. Філософія	110
4. Психологія	82
5. Теорія релігії та міфологія	34
6. Річник і есеїстика	27
7. Структура і функції державної влади	11
8. Закон	21
9. Основи сучасного права	21
10. Історична мова	303
11. Сучасна російська мова	109
12. Сучасна українська мова	229
13. Політична етнологія	88
14. Історія літератури	24
15. Літературна рецепція	22
16. Залікова історія літератури	191
17. Історія української літератури	140
18. Історія зарубіжної літератури	140
19. Теорія мовної комунікації	24
20. Методика конкретних емпіричних досліджень	24
21. Залікова історія журналістики	88
22. Практична журналістика (залежне заняття, інтерв'ювання)	63
23. Історія української журналістики	116
24. Історія світової журналістики	427
25. Історія України	28
26. Історія українського мистецтва	21
27. Вступ в журналістику	24
28. Теорія і практика редакційної журналістики	183
29. Теорія і практика газетної журналістики	92
30. Дослідження спеціалізації	100

* Школярів форми № 27 видає Міністерство СРСР від 6 квітня 1983 р. № 429.

Львівська школа журналістики у Франковому виші відома не тільки теоретичними розробками, а історичними працями, тому, за можливості і потреби, могла б забезпечити викладання цього предмета упродовж усіх чотирьох років навчання. Але реальні можливості дещо інші: практика в інших вишах, рекомендації експертів НАЗЯВО позначаються і на наших освітніх програмах. Попри все, в нашому університеті не зменшилась, а збільшилась кількість годин на історію української журналістики у радянський і перехідний період на зорі нашої Незалежності – зі 116 аудиторних годин тоді до 192 сьогодні.

Здобувачі попередніх років вступу ОП Журналістика (факультет журналістики ЛНУ ім. І. Франка) мають/мали «Історію української журналістики» як один предмет. Вступникам 2019-2023 років читали цей предмет упродовж 192 аудиторних годин [1-3]. Вступники 2024 р. мають вже дві дисципліни: «Історія української журналістики» (80 год.) та «Українська публіцистика: історія і сучасність» (112 год.) [4]. Попри всі складнощі і перипетії, обсяг аудиторних годин вдалося зберегти, як і розширити палітру ОК.

На новій ОП – Міжнародна журналістика – не вдалося зберегти 192 години, залишилося тільки 80 год., адже потрібно було запровадити «Історію зарубіжної журналістики» (64 год.), «Іноземну мову в роботі журналіста (за професійним спрямуванням)» (161 год.), два курси англійською мовою (32 та 22 год.), інші нові навчальні дисципліни (46 кредитів) [5]. Попри все, курс з історії української журналістики тут теж провідний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Навчальний план зі спеціальності 061 – Журналістика 2019 р.: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/plan-2019-pdf.pdf>
2. Навчальний план зі спеціальності 061 – Журналістика 2020 р.: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/plan-2020-pdf.pdf>
3. Навчальний план зі спеціальності 061 – Журналістика 2023 р.: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/navchalnyy-plan-bakalavra-2023.pdf>
4. Навчальний план зі спеціальності 061 – Журналістика 2024 р.: https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/2024_Navchalnyy_plan_bakalavry_denna_forma.pdf
5. Навчальний план зі спеціальності 061 – Міжнародна журналістика 2024 р.: https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/2024_Navchalnyy_plan_bakalavry_mizhnarodna_denna_forma.pdf

Рудик Мирослава

*(к. соц. ком., доцент кафедри теорії і практики журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка)*

ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ФУНДАМЕНТ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ШКОЛИ ЖУРНАЛІСТИКИ

Львівська школа журналістики має давні традиції, що формувалися упродовж кількох століть. Історія галицької преси пов'язана з багатьма іменами письменників, журналістів, редакторів, видавців, які своєю невтомною працею доклалися до створення певних норм, правил, зразків, високих ідейних принципів, що поступово нагромаджувалися і переростали у традиції української журналістики. Як слушно зазначає Володимир Здоровега: «львівська школа журналістики – це складне, внутрішньо суперечливе духовно-творче явище» [3, 5].

Історично так склалося, що українська журналістика на всій території української держави мала різні умови розвитку. Дослідник І. Михайлин зауважує, що «журналістика галицького періоду незмірно розширила стильовий плацдарм української мови, забезпечила вироблення в ній інформаційного, публіцистичного, суспільно-політичного, наукового стилів. Були присоромлені люди, що твердили, нібито українська мова не пристосована до вимовлення високих філософських понять, творення абстрактної лексики. Українські журналісти довели невичерпне багатство, словотворчу гнучкість української мови, здібної виражати усе багатство світу й безмежність людської думки» [1, 93].

Львів завжди був духовним і культурним центром України. Тут консолідувалися загальноукраїнські мистецькі сили, відбувалось формування української мови як літературної. Українська періодика виконувала функцію національної самобутності українства. Про це свідчить і підпільна преса ОУН та УПА, і поширення самвидаву. Радянська доба стала особливо нищівною до української преси. У цей час були ліквідовані усі антикомуністичні видання, відбувалося придушення свободи слова. Однак ідеї вільнодумства продовжували жити у свідомості людей. Про це свідчить рух шестидесятників. У 70-х роках ХХ ст. В. Чорновіл у Львові нелегально почав видавати журнал «Український вісник». Згодом комуністичний режим послабшав і у журналістиці почали відбуватися зміни. Важливим фактом в історії преси є те, що першою відмовилась підкорятись партійним верхам львівська газета «Ленінська молодь», яку згодом перейменували на «Молоду Галичину». У 90-х роках з'явилося багато демократичних видань, сутте-

во змінилися підходи до роботи на радіо і телебаченні. Львівська журналістика творилася завдяки окремим постатям, таким як І. Франко, І. Тиктор, Я. Головацький, В. Чорновіл, В. Щураг, М. Возняк, В. Дмитрук, І. Дорошенко, В. Здоровега, М. Нечиталюк, О. Федик, О. Сербенська, В. Лизанчук та багато інших, які власними здобутками творили літопис львівської школи журналістики, для якої притаманні україноцентричні концепції, націєтворчі ідеї, гостро політичний характер.

Цьогоріч факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка виповнюється 70. «Без Львівського університету українська преса, особливо її галицька вітка, була б не такою, якою ми її бачимо. Існування університету з усіма суперечливостями його розвитку (цей університет упродовж його довгої історії, особливо історії ХХ століття, готував не світочів духу, еліту для українства, а нерідко її гонителів) все ж таки у кінцевому підсумку опосередковано, а у певні періоди безпосередньо сприяв зростанню української культури» [1, 96]. Адже випускники Львівського університету творили західноукраїнську журналістику, очолювали перші демократичні видання. У Львівському університеті почалися й перші наукові дослідження журналістики від багатой історії української преси до теоретичних основ журналістики й публіцистики, які охоплюють жанрологію, етику, правові засади функціонування медіа і до мовознавих студій медіапростору України.

У визначенні парадигми функціонування львівської школи журналістики виділяємо три аспекти: виробництво наукових знань; поширення цих знань; підготовка фахівців. Саме в площині цих трьох китів вже сьомий десяток літ функціонує факультет журналістики. За напрямом підготовки «теорія та історія журналістики», а згодом шире – «теорія та історія соціальних комунікацій» захистили кандидатські та докторські дисертації працівники факультету, творячи нову плеяду науково-педагогічних кадрів. Практичне значення львівської школи журналістики полягає у максимальному залученні студентів до творчих майстерень, організації круглих столів, конференцій, зустрічей з авторитетними журналістами, залучення до навчального процесу провідних журналістів і редакторів видань.

Без історії української журналістики важко збагнути цей багаторічний пласт становлення і розвитку журналістики, який відбувався в Україні у різні історичні періоди, коли журналістика мала значно більшу вагу, як базове інформування. Адже тут нашаровуються вже історичні, культурологічні, політичні, методологічно-творчі аспекти журналістської діяльності. Все, що відбувається у журналістському світі сьогодні, вже завтра стане історією, яка вписуватиме у свій літопис нові імена, назви видань, журналістські проекти тощо. Історія

журналістики допомагає зберегти важливе і стуттєве для майбутніх поколінь, дати розуміння часу і обставин, у яких ми живемо і творимо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здоровега В. Львівська школа журналістики // Про журналістику і журналістів: Статті, есе, виступи, діалоги / Володимир Здоровега. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – С. 90–99.
2. Рудик М. 100 афоризмів про журналістику Володимира Здоровеги. Навчально-методичне видання. – Львів. Видавничий центр факультету журналістики ЛНУ ім. І.Франка. – 2016.– 14 с.

Марія Яцимірська

(к. філол. н., професор, завідувач кафедри мови ЗМІ факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка)

ПОСТАТЬ ЄВГЕНА ОНАЦЬКОГО В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Євген Онацький увійшов в історію української журналістики ХХ століття як автор численних публікацій про державотворчу діяльність і дипломатію УНР, події 1917–1921 років і ставлення Європи до незалежності України. Він видав нариси з суспільного життя «Спрага справедливості» (1950), в яких виклав свій погляд на концепти «справедливість», «рівність людей», «амбітність» «зарозумілість», «гордість», «скромність», «праця», «успіх» та ін.

Народився у Глухові 1894 року. Був студентом історико-філологічного факультету Київського університету св. Володимира, куди вступив у 1912 році.

Визвольні змагання 1917–1920-их років, проголошення Української Народної Республіки – епохальні події в житті молодого Євгена Онацького. У 1918 році став членом Центральної Ради від Чернігівщини, виконував важливі доручення уряду УНР, згодом став керівником дипломатичної місії в Італії. Цю діяльність Євген Онацький описує в своїх «Записках українського журналіста і дипломата за 1919–1921 роки».

Після втрати незалежності України творча діяльність Євгена Онацького не припинилася. Як журналіст, він друкував статті в га-

зетах «Діло», «Новий час», «Свобода» та інших виданнях. «Преса, за словами Євгена Онацького, – це мозок і серце нації: мозок, що думає за всю націю, обмірковує всі її справи, підказує ті чи інші рішення: серце, що відчуває за націю, б'ється в такт мільйонів сердець, що не вміли б без журналістів – знайти для своїх почувань відповідних слів і висловів». Почуваннями свого народу жив Євген Онацький, розуміючи, що без власної держави, побудованої на етнічних землях, жодний народ не може всебічно розвиватися.

В Італії викладав українську мову та літературу в Неапольському Вищому східному інституті, працював професором з 1936 до 1940 року, а з 1940 до 1943 року – у Римському університеті. У цей час написані праці: «Росія і Україна», «Європейська рівновага і українська проблема», «Зелений клин – українська колонія на Далекому Сході», «Основи суспільного ладу», «Сторінки з римського щоденника», «Чарівне коло та ритуальне оголення» та ін. Для італійців Євген Онацький написав «Українську граматику», а також «Словник українсько-італійський». Наукову та публіцистичну діяльність Євгена Онацького припиняє арешт у 1943 році. Далі – роки ув'язнення в німецькому концетраційному таборі Заксенхаузен, звідки його звільнено 18 жовтня 1944 року. Емігрував в Аргентину.

У Буенос-Айресі Євген Онацький заснував Спільку українських науковців, митців і літераторів та Український центр репрезентації в Аргентині. Видавав тижневик «Наш клич», альманахи «Відродження», «Дзвін», плідно працює на ниві української культури, дбає про її збереження та розвиток.

З погляду сьогодення спадщина Євгена Онацького є важливим джерелом знань про перебіг подій в історії українських визвольних змагань ХХ століття, причини поразки УНР, еміграцію молоді в країни Західної Європи та Америки, культурно-просвітницьку діяльність закордоном.

Важливими для української освіти є наукові дослідження Євгена Онацького. Ще в студентські роки в нього зародилася думка – написати Словник української культури, який вийшов в Аргентині під назвою «Українська мала енциклопедія» (1957–1967). Статті в Енциклопедії є глибокими лекціями на гуманітарні теми. У Передмові до першого тому Автор пише: «...Моя Енциклопедія – твір цілком індивідуальний, наслідок праці однієї тільки особи, обмеженої в своїх знаннях і наукових обряях. З огляду саме на цю першу й найголовнішу відмінність не знайти в моїй Енциклопедії гасел із усіх тих наук, що знаходяться поза колом зацікавлень автора – відпадає вся технологія й інженерія, відпадають у значній частині природничі науки, майже вся економіка й майже вся географія. Натомість дуже широко... потрактовано теми т. зв. суспільних наук, оскільки вони зачіпають проблеми української

духовної культури – етики, релігії, суспільної психології й філософії, вірувань, забобонів, символіки, народної творчості, історії, літератури. Моя Енциклопедія відзначається суб'єктивним характером, – нема в ній нічого догматичного, не накидаю в ній нікому своїх поглядів, але все ж звертаю якнайбільшу увагу на те, щоб підходити до трактованих тем з погляду християнської етики, подаючи при цьому багато гасел із суспільної психології, філософії, релігії та історії Церкви, що взагалі не були трактовані в попередніх двох Енциклопедіях».

В «Українській малій енциклопедії» Євген Онацький відводить мало місця біографіям українських політичних, культурних та громадських діячів. Більше уваги віддано «речам та ідеям, ніж особам». В Енциклопедії описуються біографії тільки тих людей з історичного минулого, що «набрали вже деякого символічного значення, і що їх життя мало в собі етичні моменти, варті визначення, – в бік додатній чи від'ємний». Однак виняток зроблено для чужинців (дипломатів, журналістів, політиків), які цікавились Україною й у своїх працях писали про неї.

У сьомому томі УМЕ під гаслом «Ланселот Лавтон» Євген Онацький пише про англійського журналіста-економіста, автора книжки «Економічна історія Радянської Росії». У 1934 році після відвідин Радянського Союзу він надрукував у впливовому лондонському журналі «Фортнайт Рев'ю» статтю «Гноблені українці», а роком пізніше в іншому журналі – статтю «Українська нація». В УМЕ коротко подаються уривки з названих статей, де автор об'єктивно й шанобливо трактує історію українців. Привертає увагу думка Ланселота Лавтона, актуальна й сьогодні: «В останньому часі вперто виринає перед громадською opinією проблема країни, нації, яка була поневоленою протягом століть. Дивно тільки, що не сталося це раніше. Дивно хоч би й тому, що українська нація така ж давня, як і британська, а проте донедавна в Англії тільки дуже мало осіб чули про неї. Причина цього дуже проста. Україна була поневолена іншими націями, і її гнобителі вміло приховували, або перекручували всякі відомості про неї. Щоб допомогти імперіалізові, історики великої російської школи перевернули й саму історію догори дном. Бо це великороси вийшли з українців, а не українці з великоросів! Одним словом, великороси стоять у подібному відношенні до українців, як американці до англійців; американці – це колоніальні поселенці, які відірвалися від матірньої країни, перемішалися з іншими расами та створили нову націю». У другій згадуваній статті Ланселот Лавтон зазначав, що, на відміну від росіян, в українців «проявляються всі ознаки старої культури, яку європець, стрінувшись з ними, відразу пізнає як свою власну. Досвідчений і джентельменський народ, з гідністю, він цінить свободу, пошану, незалежність і живе чисто по-мистецьки. Дійсно, українці незрівняно більше мистецькі, ніж

росіяни; однак з огляду на цензуру, вони не змогли виявити цього перед світом. Геній музики є в українському народі; як і італійці, вони обдаровані гарними голосами. Також є література високого рівня. Хоча, на жаль, друк рідною мовою був заборонений у царських часах, однак є література, яка збереглася в чудовій ліриці й баладах, які залишилися в пам'яті простолюду й були передавані віками з уст до уст».

Важливою особливістю викладу матеріалу в УМЕ є постійна присутність погляду Автора на те, про що він пише. Тлумачення статті «Мова» подано на двох сторінках. Крім загальних визначень цього поняття, наведено цитати видатних осіб про мову, які зворушують кожного, хто читає ці рядки: «Емоційний напій і семантичне значення слів-квіток вбирає дитина так природно, як дихає повітрям рідного краю»; «Зі стану мови можна безпомилково судити про рівень і характер культури народу – взагалі кажучи, про всю, так би мовити, духовну його фізіономію... Стан мови показує, зокрема, рівень національної самосвідомості та дає змогу порівняти цей народ у культурному відношенні з іншими народами в певний історичний період». У цій же статті Євген Онацький критикує Москву за намагання асимілювати українців, зробити з них «спільний советський народ», «обмосковити мову». Тут же читаємо про методи нищення української мови за працю Юрія Шереха «Принципи і етапи». Згадує автор Енциклопедії й про фізичне знищення та переслідування талановитих мовознавців 20–30-их років ХХ ст.: Олени Курило, Олекси Синявського, Євгена Тимченка та інших. Кожна стаття «Української малої енциклопедії» є ґрунтовним трактатом, з якого читач черпає не тільки відповідні знання, а й одухотворюється високими ідеалами та патріотизмом Автора. Зміст статті «Батьківщина» Євген Онацький виклав з особливою пристрастю. У жодній іншій енциклопедії не знайти такого занурення в суть цього поняття. «Батьківщина, – пише автор УМЕ, – одна з найцінніших духовних цінностей людини, боронячи яку, людина здійснює до вершин подиву гідного героїзму, а втративши яку, людина почуває себе ніби без ґрунту під ногами і або намагається всіма силами її знову віднайти, або духовно порожніє й морально занепадає... Любов до Батьківщини – одне з кращих людських почувань».

«Українська мала енциклопедія» Євгена Онацького є цінним підґрунтям і поштовхом до культурного самовдосконалення. Приміром, Євген Онацький пояснює таку етичну категорію, як «Ввічливість»: «... Справжня – не тільки формальна ввічливість – це ласкавість серця, це уважність до ближнього, що походить із доброзичливості, із глибокого почуття людської солідарності, що засвідчує про певний духовний розвиток людини, бо, як зазначає німецький філософ Кайзерлінг, людина не може бути досконалою внутрішньо, якщо зовнішньо поводить себе недосконало. Людина груба, брутальна, неввічлива своєю поведінкою

засвідчує свою духовну мізерію. Натомість св. Франціск Асизький говорив: «Знай, мій предорогий брате, що ввічливість – прикмета Бога, який з ввічливості дає своє сонце і дощ однаково праведникам і неправедникам». У шістнадцяти книгах цього унікального видання ХХ століття тисячі подібних статей.

Помер Євген Онацький 27 жовтня 1979 року в Буенос-Айресі. Символом чесності з нацією назвав його історик Любомир Винар у своїй промові над могилою в день похорону.

Володимир Садівничий

*(д. соц. ком., завідувач кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету)*

ТЕМАТИКА ПРЕСИ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ПОДІЙ

Періоди війн, катастроф, соціальних потрясінь та надзвичайних ситуацій щораз вимагають від журналістів виняткової професійності у підходах до формування та розкриття тем. Не стала винятком і останні роки: анексія росією Криму й Донбасу, пандемія гострої респіраторної хвороби COVID-19, широкомасштабне вторгнення в Україну військ РФ.

Вказані події, для їх поглибленого, усебічного й професійного тлумачення, вимагали й вимагають від мас-медійників опертя на історію.

Ми ж спостерігаємо спрощений підхід, коли події подаються так, ніби вони відбуваються вперше в історії людської цивілізації.

Зокрема з початком російської агресії однією з важливих змін у формі суспільних відносин став волонтерський рух. І якщо ми відкріємо Вікіпею, то дізнаємося, що «з початком окупації Криму Росією у березні 2014 року та антитерористичної операції на сході України у квітні 2014 року в Україні виник волонтерський рух». Саме так і написано – виник у 2014 році.

У той же час знання історії національної журналістики у площині її тематичного розгортання, дає нам знання, що в час Першої світової війни на сторінках і спеціалізованої, і партійної, і офіційної преси домінували матеріали про громадські рухи, діяльність станових і державних установ щодо створення різноманітних попечительств, благодійних товариств, комітетів тощо, тобто про те, що зараз прийнято називати волонтерством. Найвідчутнішу допомогу надавали ко-

мітети Земського й Миського союзів та військово-промислові, а також Товариство Червоного Хреста. На прифронтовій території та в тилу ці організації створили розгалужену мережу медичних, санітарно-епідемічних і санітарно-дезінфекційних, харчовальних, виробничих, транспортних, будівельних, швейних, навчально-виховних та інших загодів, організацій, закладів, підприємств. Тема їх діяльності не сходила зі сторінок медіа.

Найзначнішим досягненням громадянської ініціативи стало створення воєнно-промислових комітетів. На території України їх діяло чотири: Катеринославський (голова Л. Дмитрієв), Київський (М. Терещенко), Одеський (М. Брайкевич), Харківський (М. фон Дітмар).

Важливий внесок у розвиток громадського добродійного руху, що сьогодні називається волонтерським, зробила українська родина промисловців і землевласників Терещенків – із Глухова нинішньої Сумської обл. Вони входили в різноманітні організації, засновували власним коштом лікувальні заклади, робили багатотисячні пожертви.

Київське фізико-математичне товариство на чолі з професором Г. Сусливим активно займалося організацією рентгенівських досліджень у шпиталях Києва; фізико-хімічне товариство, очолюване професором С. Реформатським, організувало виробництво необхідних для лазаретів медикаментів; хлороформовий завод, організований фізико-хімічним товариством, виробляв у 1916 р. від 2 до 3 тис. кг хлороформу щомісяця тощо.

Подіями Першої світової війни пояснюється і вихід одноденних газет. Під час проведення у 1914 р. в Катеринославі «Днів Червоного Хреста», де збиралися кошти на допомогу військовим, видали одноденну газету «Помощь раненым». Кошти від реалізації газети надійшли для підтримки Червоного Хреста.

У 1914–1915 рр. тема воєнної медицини домінувала у спеціалізованих виданнях: можливість виготовлення лікарських препаратів у лабораторіях інститутів, про вжиття заходів проти паразитів на поранених, забезпечення ранених одягом, нові госпіталі, про облаштування протезних майстерень тощо.

В останні місяці Першої світової війни розпочалася найстрашніша в історії людства пандемія іспанського грипу, яка тривала 18 місяців упродовж 1918–1919 рр. Фактично, грип 1918 року забрав більше людей, ніж Перша світова війна. Тож принципи, засоби і заходи профілактики та лікування «іспанки» широко висвітлювалися спеціалізованими медичними періодичними та продовжуваними виданнями.

Загалом проведені нами дослідження (детальніше про це див. [1]) дозволяють тему заразних хвороб та епідемій визначати як стабільно домінуючу в інформаційному просторі початку ХХ: ці питання широко обговорювали маси, а спеціалізована медична преса пропонувала

методи боротьби з недугами, що їх викликали різноманітні інфекції, та привчала суспільство боротися з такими найнебезпечнішими хворобами того часу, як чума, холера, дифтерія, віспа, всі форми тифу та багато ін.

Практично-лікарська тематична спрямованість спеціалізованих медичних видань означеного періоду характеризується ще підняттям таких проблем, як: запровадження і виконання санітарно-гігієнічних правил; боротьба з такими поширеними інфекційними хворобами, як туберкульоз та венерологічні стани; надання швидкої і невідкладної допомоги; татуювання; боротьба зі знахарством; тема філантропії в медицині та ін.

Головними суспільно-політичними темами у пресі початку ХХ ст. були: необхідність проведення реформ шляхом критики, логіки, публічності, шляхом посилення гласності; питання «народу», «нації», «націоналізму» та їх вирішення в суспільстві початку ХХ ст.; розвиток місцевого самоврядування, роль і місце в цьому процесі депутатів різних рівнів; питання визволення й відродження українського народу, утворення Центральної Ради та проголошення Української Народної Республіки, розвій україномовної наукової термінології

З огляду на сьогоднішній день, чи втрати означені питання свою актуальність? Тож підсумовуючи варто наголосити, що використання подібних прикладів із історії національної журналістики дозволили б сучасним масмедійникам глибше, усебічніше й професійніше тлумачити нинішні події.

ЛІТЕРАТУРА

1. Садівничий В. О. «Відродження розпочинається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.) : моногр. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. 360 с.

Сергій Гальчак,
(*д. і. н., професор кафедри журналістики,
реклами та зв'язків з громадськістю
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*)

«ВОРОГИ НАРОДУ», РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

Журналістів називають людьми переднього краю. І це справді так. Далеко не всі вони подобаються владі. Про багатьох вона намагається й не згадувати. На мужніх та нескорених – наклеїти ярлики «ворогів народу», позбавити їх життя, що особливо характерне для більшовицько-радянського режиму. У нинішній буремний час російсько-української війни особливо важливо донести до студентів, майбутніх журналістів, правду про вчинені злочини, проїняти їх духом нескореності, патріотизму, що сповнював душу й тіло мужніх лицарів пера. А їх чимало. Під час лекційних занять з навчальної дисципліни «Історія української журналістики» у ВДПУ імені Михайла Коцюбинського студентам стають відомими імена цілої когорти справжніх синів України. Серед них:

Бачинський Іван Кирилович (04.03.1885 – 19.06.1919, Вінниця, Поділ. губ.). Редактор щотижневика «Бюлетень Подільського союз-банку». Розстріляний більшовиками у 1919 р.; *Гачкевич Осип [Іванович]* (03.07.1893, Буськ, Львівщина – 24.04.1920, с. Зарванці Вінницького району). Член редколегії органу ревкому УГА – газети «Червоний Стрілець», керівник Бюро пропаганди та Корпусу УГА. Загинув під Вінницею у бою з кавалеристами Г. Котовського;

Щириця Юхим Онуфрійович (14.10.1880, Боровиця, нині Чигиринського району Черкаської області – 01.06.1919, Київ). Засновник кооперативного видавництва «Наука». Перший редактор газети «Республіканські вісті», Товариш (заступник) міністра народної освіти уряду УНР. Розстріляний чекістами; *Вікул Сергій Павлович* (25.10.1890, Вінниця – 03.11.1937, Карелія). Редактор газет «Наше життя», «Новый мир», «Наша правда», українсько-американського видавництва у Берліні «Космос». Заарештований у 1933 р. В 1937 р. розстріляний на Соловках; *Зборовський Іполит Чеславович* (25.08.1875, Яланець Ольгопільського повіту Подільської губернії – 26.08.1937). У 1917 р. у Києві очолив друкарню і разом з А. Ніковським відродив українську газету «Нова Рада». Організував видання газети «Вільне Слово». За участь в Українській революції 05.08.1937 арештований. Того ж року розстріляний; *Свідзинський Володимир Юхимович* (1885, с. Маянів Тиврів-

ського району – 1941, с. Старий Салтиків, Харківщина). Літературний редактор «Літературного журналу». У 1941 р. арештований органами НКВС. Спалений живцем під Харковом охоронцями колони арештованих. *Василенко Костянтин Прокопович* (02.04.1877, Глухівський повіт Чернігівської губернії – 07.1941, м. Вінниця). Редактор журналів «Вперед», «Друг народа», газети «Рабочее знамя». Член Центральної Ради УНР. Неодноразово ув'язнений. Розстріляний у Вінницькій в'язниці; *Ірчан Мирослав* (справж. Баб'юк Андрій Дмитрович; 14.07.1897, П'ядики, нині Коломийський район Івано-Франківської обл. – 03.11.1937, Сандромах, Карелія). Редактор газет «Стрілець», «Робітниця», «Світ молоді» та ін. Заарештований у 1933 р. Покарання відбував у Карелії та в Соловецькій тюрмі. Розстріляний; *Крушельницький Антін Владиславович* (04.08.1878, Ланцут, Польща – 03.11.1937, Сандармох, Карелія). Член Української національної ради ЗУНР. Міністр освіти в уряді Б. Мартоса. Засновник у Відні видавництва «Чайка». Розстріляний; *Лизанівський Іван Миколайович* (29.05.1892, Золочів, Львівська обл. – 09.09.1937, Іванівська обл., РФ). Керівник управління преси й інформації, міністр преси, держсекретар в уряді Б. Мартоса. Ув'язнений у 1931 р. Розстріляний; *Назарук Осип Тадейович* (31.08.1883, Бучач, нині Тернопільської обл. – 31.03.1940, Краків, Польща). Очільник Головного управління преси і пропаганди (на правах окремого міністерства) в урядах В. Чехівського та С. Остапчука. Редактор газети УГА «Стрілець». Перед загрозою радянської окупації емігрував до Польщі, де й помер; *Нофенко Володимир Миронович*. Перший редактор «Вінницьких вістей» («Winnizaer Nachrichten») (1941 – 1944). Загинув у лавах Української Повстанської Армії на Волині; *Островський Володимир Павлович* (06.06.1881, Люблінське воєводство, Польща – 07.04.1950, Івано-Франківськ). Редактор часописів «Духовна бесіда», «Українська громада», «Нова скиба», співредактор журналу «Українська трибуна». У 1946 р. оголошений радянською владою «ворогом народу»; *Глинський Іван Володимирович* (07.11.1923, Потуш Тиврівського р-ну – 16.03.1983, Могилів-Подільський). Працівник могилів-подільської райгазети. Все життя ходив із ярликом «націоналіста», був під пильним оком КДБ; та інші.

Інформацію про захисників правди, свободи, демократії, стан вітчизняної журналістики тих драматичних часів студенти сприймають із великим інтересом. Додаткові відомості черпають із праць науковців та дослідників [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Використання згаданого інформаційного поля варте уваги та широкого використання у навчально-виховному процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Валерій Рекрут, Сергій Гальчак, Костянтин Завальнюк.* Непрочитані сторінки життєпису і поетики Лавра Миронюка. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. 328 с.
2. *Сергій Гальчак.* Вінницькі сторінки вітчизняної журналістики доби Української революції (1917 – 1920 рр.), Розстріляного Відродження. – Вінниця: ПП Балюк, 2020. 216 с.
3. *Сергій Гальчак.* Словом і багнетом: журналісти Вінниччини у Другій світовій війні / 3-є вид., доп., переробл. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2016. 136 с.
4. *Сергій Гальчак.* Захисники правди, свободи, демократії. Відомі журналісти – випускники Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2022. 84 с.
5. *Гандзюк В. О.* Часописи Поділля в процесі творення державницької ідеології українців (1917 – 1920 рр.): Монографія. – Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2009. 368 с.
6. *Українська революція (1917 – 1920) в іменах: вінницькі сторінки :* біограф. довід. / упоряд. Т. Р. Каросєва, відп. за вип. Ю. А. Зінько. – Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 320 с.
7. *Вінниччина журналістська.* Автор-упорядник Володимир Лисенко. – Вінниця: ФОП Горбачук І. П., 2010. 320 с.

Алла Кобинець
(к. філол. н., доцент Навчально-наукового інституту
журналістики КНУ імені Тараса Шевченка,
лауреат премії імені Івана Франка
в галузі інформаційної діяльності)

САТИРА ІВАНА БАГРЯНОГО НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «ГОЛОС ОХТИРЩИНИ» (1942 р.)

Перу відомого українського письменника Івана Багряного належать не лише романи, а й сатиричні твори, які він систематично друкував на шпальтах газети «Голос Охтирщини» у період німецької окупації під час Другої світової війни (його справжнє прізвище – Іван Лозов'ягін; він був уродженцем м. Охтирка, що на Сумщині). Публікації, як вважали тодішні чекісти, котрі кілька десятиліть потому намага-

лися схилити письменника до співпраці та повернути його з-за кордону назад, до срср, були яскравим свідченням «антирадянської діяльності» автора. Його публіцистичні твори «Чому я не хочу вертати на «родіну», «Ганьба рабовласникам», а також поезії зі збірки «До меж заказаних» вивчалися оперативниками з олівцем у руках. У матеріалах, що зберігаються в архівних фондах Служби зовнішньої розвідки України, вони особливо виокремлені, мають численні підкреслення, ремарки на полях. Тексти його творів передруковували, для більшої, очевидно «надійності», скріплювали печаткою, підписом очільника Охтирського райвідділу мГБ Дондукова. А підшивка газети «Голос Охтирщини», де працював Іван Багряний до тих пір, поки не перебрався на західноукраїнські землі і вступив до лав ОУН, була вилучена з бібліотеки.

Свої сатиричні твори, які були спрямовані проти існуючого тоталітаризму під егідою сталіна, на шпальтах видання Іван Лозов'ягін підписував такими псевдонімами: Іван Багряний, Сорок-Сорок, Дон Кочерга, С.Черновол.

Фейлетоном «Перспектива», надрукованим у газеті 3 травня 1942 року, у номері 22, під псевдонімом Сорок-Сорок, автор відверто пророкує кривавому іосіфу сталіну жахливу перспективу.

«Після довгого безсоння, породженого страхом перед остаточною катастрофою, «наймудріший» і «найгеніяльніший» якось заснув, сплячи над російською історією, де він відшукував історичні аналогії, щоб опертися, бо вже ні на що опертися, земля утікає з-під ніг. Земля утікає, утікає... Червона площа вирує народом... народ той вирує, потрясає руками і бушує, як море, аж мавзолей лєнінський тремтить... Тоді становлять його на мавзолей... тоді заряджають його в гармату і – стріляють. І летить він, минаючи зорі... І ось він опинився на тім світі» [1]. Автор тут згадує і Лжедмитрія, і царя Миколу II «кривавого», устами якого І. Багряний промовляє до читачів: «Я був лише жалюгідний аматор. А ви, О, ви перевершили мене, та куди, ви перевершили всіх, навіть сам себе. О, я схилию перед вами коліна. Віднині ваше ім'я гримітиме в віках – Йоська «кривавий». Га. Чудесна перспектива» [1]. Наступний біблійний герой фейлетону – Каїн, що стрічається тому на шляху, й промовляє до «вождя»: «Я вбив тільки одного брата, та й то прославився на всі віки і всі світи. А ви, о, ви. Ви задавили власну жінку і вбили та закутували кільканадцять мільйонів чесних людей. На одній тільки Україні ви видавили понад 13 мільйонів...» Кінцівка фейлетону передбачувана: «А в перспективі виступають іще й іще... Страшна та перспектива, а з неї виходять і сунуться вже інші претенденти, виступають жертви всуміш з конкурентами, виступають сиві діди і малі діти. І сунуть просто цілими етапами, наступають на нього» [1].

Гротеск, почасти гіперболізований, проглядається в рядках не лише цього фейлетону, а й інших, вміщених у виданні, зокрема, «Оку-

пація неба» (14 травня 1942 р., № 25), «Ванька встанька» (7 червня 1942 р., № 32), «Інструкція дяді Самові» (25 червня 1942р., № 37), «Сизиф ІІ» (19 дипня 1942 р., №44).

Прикметно, що іосіф сталін фігурує також у висловлюваннях І. Багряного про «викохану» ним тиранію та її близький кінець, про що свідчать матеріали розсекречених радянських спецслужб. Зокрема, після смерті «вождя», розмовляючи з підсланим до нього агентом мГБ, який отримав завдання від своїх кураторів переконати Багряного повернутися в срср, письменник відповів: «...сталін помер, а отже справа набуває іншого змісту... Тепер відбудуться значні політичні події. Там, у кремлі, не помиряться за владу. В срср відбудеться революція. Америка скористається цією ситуацією, цим розбратом. Буде війна. І нам випаде нагода прийти до влади...» [2].

Твори І. Багряного, які він друкував у газеті «Голос Охтирщини» в період окупації, вирізняються актуальністю та чіткою тематичною спрямованістю. Сповнені яскравих образів та символів, вони відповідають вимогам сатиричної публіцистики, тому й через такий великий проміжок часу не втрачають своєї сили, викликають зацікавлення, перегукуючись із складними й трагічними подіями новітньої історії України. Адже, як стверджував І. Багрянний у романі «Людина біжить над прірвою», «Непереможним є все, що рожене для творчости, для радости й цвітіння. Відгремлять сморідні грози, відшаліють страшні гурагани залізні, одбабахкають блискавки зла й злоби...І проросте бур'янами те, чому порости бур'янами належить... І ввійде той чад і сморід у сиру землю, в глибини її найдальші. І тоді високо в небо підійметься сад чарівний...» [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Головний державний архів СЗР України. – Ф. 1. – Спр. 10812. – Т. 1. – Арк. 78–79.
2. Головний державний архів СЗР України. – Ф. 1. – Спр. 10812. – Т. 3. – Арк. 202.
3. Багрянний, Іван. Людина біжить над прірвою : роман / Іван Багрянний. – К.: Знання, 2016. – С. 365–366.
4. Журналістський фах: газетно-журнальне виробництво : навч. посібник / Т.О. Приступенко, Р.В. Радчик, М.К. Василенко та ін.; за ред. В.В. Різуна. – 2-е вид., переоб. і допов. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 352 с.

Наталія Харкевич

*(к. і. н., доцент кафедри журналістики та нових медіа
факультету журналістики*

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка)

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР

Початковий час після розпаду СРСР і утворення СНД, внутрішньо-політична нестабільність у багатьох пострадянських республіках вплинули на розвиток і функціонування журналістики в Україні. В 1990-х роках відбулися зміни, пов'язані з появою приватних газет і журналів та зросла частка видань розважальної та іншої комерційної спрямованості. Збільшилася кількість газет і журналів, які розпочали виходити мовами національних меншин.

У 1990-ті роки в інформаційно-комунікаційному середовищі України можна було відзначити нестабільність газетно-журнального ринку, яка була пов'язана з недовговічністю багатьох видань, різкими коливаннями економічної сфери та неадекватними заходами органів державного управління. Важливою причиною складного становища друкованої та електронної преси в українській журналістиці є дефіцит рекламного ринку. А це не може дозволити ЗМІ перейти на режим самофінансування та стати економічно незалежними, а відтак і контентно незалежними. В результаті в Україні функціонування суспільно-політичних видань супроводжується контролем різних політичних та економічних угруповань.

Внаслідок державного контролю над мовленням, опозиція не має повноцінного доступу до суспільних телеканалів і радіостанцій, що особливо важливо в період передвиборчих кампаній. Український вчений Володимир Здоровега зазначає, що : «Україна в цьому плані унікальна. Зважаючи на історичні причини та особливості свого міжнародного становища, вона змушена захищати національну гідність, право на рідну мову і культуру. Без протекціоналізму, без пріоритетів до рангу закону нам не обійтись. Тут потрібна зважена, продумана державна воля, приведення конкретних реалій у відповідність до вимог Конституції» [1, с. 23].

У 1990-х роках журналісти та медіапрацівники розпочали переїмати досвід незалежної демократичної діяльності у нових незалежних державах із розвиненими демократичними традиціями та ринковими умовами функціонування ЗМІ. Цьому сприяв розвиток зовнішньополітичного та інформаційного партнерства із західними країнами. Вели-

ку роль у розвитку функціонування української журналістики відіграв вплив західних стандартів журналістики. Сучасний світ потребує переосмислення ролі інформації та засобів її збирання, передачі та розповсюдження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здоровега В. Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 131 с
2. Карпенко В. О. Преса і незалежність України: Практика медіа-політики. 1988-1998 рр., навч. посіб. Київ : Інститут журналістики КНУ ім. Шевченка : Нора-Друк, 2003. 356 с.
3. Михайлин І. Л. Історія української журналістики: Період становлення від журналістики в Україні до української журналістики. Вид. 3-тє, доповнене та вдосконалене. Харків: Прапор, 2004. 320 с.
4. Саморегуляція ЗМІ: навчальні та практичні матеріали. Інститут проблем інформаційного права, 2005. 478 с.
5. Сучасна журналістика: Підручник для студентів інститутів і факультетів журналістики / за ред. В.Ф.Іванова. Київ : Центр вільної преси. 1999. 687 с.

Олег Романчук

*(к.філол.н., доцент кафедри української преси
факультету журналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка)*

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПУБЛІЦИСТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ

Одним із дієвих засобів творення Української державності стала публіцистика, приваблюючи читачів логікою, переконливою аргументацією, історичними екскурсами, фаховим аналізом, залученням до діалогу авторитетних фахівців, використанням багатющих можливостей мови.

Дискусії про роль публіцистики в українському журналістичному мистецтві не стихають. Публіцистика не тільки відображає події та факти, а й порушує важливі соціальні проблеми, формує громадську думку, у тому числі визначає аспекти національної ідентичності, моралі. Не можна сказати, що публіцистика знайшла своє

відображення у сьогоднішні, це явище поодиноке. Але якісна журналістика не можлива без аналітики, досліджень.

Завдання сучасного публіциста полягає у тому, аби разом із експертами, науковцями шукати вихід з кризових ситуацій. Публіцист виконує роль своєрідного наставника, який пояснює складні політичні та культурні явища, обґрунтовує причини їхнього виникнення, а головне – передбачає результат, яким завершується цей процес чи явище. Публіцист часто виступає в ролі архітектора, який вимальовує перспективу майбутнього країни та суспільства.

Публіцистика порушує найрізноманітніші проблеми: економічні, соціальні, політичні, мілітарні. Прагне наштовхнути читачів на ухвалення правильних висновків, до усвідомлення потреби визначення пріоритетів. Публіцистика не тільки відображає події та факти, а й формує громадську думку, у тому числі визначає аспекти національної ідентичності, моралі. На публіциста покладене важливе, відповідальне завдання – відкриття суспільних колізій, аналіз суперечностей, виявлення проблеми та чіткий діагноз.

Нині проти України ведеться війна: інформаційна, економічна, історична, духовна і, зрозуміло, реальна. Тож у протистоянні з ворогом роль публіцистики стає архіважливою.

Публіцист знає, що найефективнішим методом боротьби зі спробами маніпулювання свідомістю людей є вміння виявляти дезінформацію, уміння перевіряти істинність поширюваної інформації. А для цього знову ж таки потрібні знання. Для перемоги в інформаційно-психологічній війні потрібні саме знання. Інформаційна зброя — це не лише комплекс технічних та інших засобів і технологій, а передусім знання.

У світлі теперішніх подій як ніколи постає потреба оберігати історичну спадщину, інтегрувати її в сучасне життя. Безперечно, першочерговим завданням у системі державних пріоритетів має бути не ігнорування потреб історичного надбання (і культурного в цілому), а написання цілої програми з реанімації забутого, недописаного, перекрученого. Публіцисти мусять формувати суспільний інтерес до збереження культурної спадщини, яка не може існувати, якщо не стане елементом життєвого середовища.

Стратегія державного будівництва вимагає зорієнтованості сучасної освіти на формування національно свідомої і духовно багатой особистості, зумовлює потребу вивчення сучасної української публіцистики, яка є могутнім джерелом морального, національного, патріотичного виховання молоді.

Валентина Стєкольщикова

*(к. соц. ком., доцент, завідувачка кафедри
журналістики та філології Міжнародного класичного
університету імені Пилипа Орлика)*

ІСТОРИЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВІЙСЬКОВИХ РЕАЛІЙ

«Війна у центрі Європи в 21-му сторіччі. Цю словесну конструкцію можна було часто почути від людей, яким бракувало слів, аби описати свій подив, жах, обурення подіями в Україні», – казали у своїх зверненнях журналісти радіо «Свобода».

Кому не бракувало слів, щоб описати жахи війни, так це журналістам. Воєнні дії вивели військову журналістику на абсолютно новий щабель розвитку, де до справжніх військових журналістів у погонах долучилася когорта цивільних представників засобів масової інформації, які працювали і працюють на війні. Журналістам, так само, як і суспільству, довелося опанувати нові терміни та назви, розбиратися в озброєнні та загальних правилах військової сфери. Це уже новий та емоційно складний період розвитку української журналістики. Увійшло в історію і самостійне вивчення журналістом в реальних умовах особливостей відображення війни. Коли на ваги ставилися, до того ж, на той час інтуїтивно, поняття професійності і об'єктивності у журналістській праці та поняття безпеки і розуміння, щоб твій матеріал не зашкодив. Уже крізь призму історії журналістики ми маємо розглядати і поняття хайпу журналістів на початку повномасштабного вторгнення. Коли, журналісти у зоні бойових дій намагалися відзняти реально гарячий матеріал, за усіма канонами сучасної журналістики, і, тим самим, призводили до загибелі людей. Можу констатувати як дослідник теорії та історії журналістики, у перші дні війни на Миколаївщині лише два журналіста, які свідомо стали військовими журналістами, були у вирі жорстоких обстрілів Миколаївщини, працювали за принципом, тепер уже визначених стандартів військової журналістики, – це журналіст телекомпанії «Март» Олександр Матюшенко та редакторка телекомпанії «НісТв» Наталія Грудова. Це телевізійники, які видавали контент з місця події: обстрілів, прильотів...

Від того, як саме журналісти зафілюють кожен момент, залежить багато.

Українські журналісти сьогодні – це ті, хто боролися за свободу слова та не дозволяли заглушити правду навіть у найтемніші часи.

Крім того, тепер ми можемо розглядати в новітній історії журналістики, що, в умовах війни, пропаганда стала необхідним інструментом. Використовувались популярні фрази, що Україна вистояла та стоїть, як показник, що Захід та кремль недооцінив нашу державу. На думку медіаекспертки Антоніни Черевко, фрази «Стоїмо!» або «Переможемо!» не є чимось поганим, а є ознакою, що Україна може встояти [5].

Саме ЗМІ дозволяють ніби передивитись історичні події знову. Репортажі з фронту – важлива робота на українське суспільство і частина нашої історії. Вони бодай частково передають атмосферу бою, надзусилля бійців і почуття, які переживають військові щоденно. У роботі іноземних журналістів велику роль відіграють українські фіксери. Вони допомагають колегам висвітлювати події в Україні, супроводжують їх. Після завершення російсько-української війни будуть виходити фільми, документальні стрічки, статті, мемуари, художні книги тощо. Від роботи медіа значною мірою залежить, як сприйматимуть війну люди [1].

Місія медійників у новітній історії журналістики ключова – не дати світу забути правду, щоб статистика не була просто статистикою, а кількість жертв та масштаби руйнувань не перетворювались на чергові цифри в очах іноземців. Журналісти стають голосом тих, хто позбавлений можливості висловитися, і світлом у темряві дезінформації.

Як відмітили журналісти «Детектор Медіа», головне серед десятків подій, сотень тем виявити ті, без яких суспільству не обійтися. Коли все більше важить не те, що можеш зробити, а те – чого не можеш не зробити [6].

Одна із найважчих місій для журналіста на війні – тримати баланс та дистанцію. Але для кожного військового журналіста існує єдине правило: жодна, навіть найцікавіша серед усіх інших історія не варта життя мирних жителів. Якщо журналіст справжній професіонал, він зробить усе можливе, щоб той матеріал, над яким він працюватиме в небезпечних умовах – не став для когось причиною сліз і смерті та причиною власної загибелі самого журналіста [2].

Станом на 29 вересня 2024 року від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України окупанти вбили щонайменше 102 медійники. За верифікованими даними НСЖУ та Міжнародної федерації журналістів, серед загиблих – 18 медійників і медійниць, які виконували професійні обов'язки; 9 медійників і медійниць – цивільних жертв; 75 представників і представниць ЗМІ, які мобілізувалися для захисту України у лавах Сил оборони України [4].

Нам залишається фіксувати і пам'ятати, адже сьогодні ми свідки того, як твориться новітня історія журналісти. Її доволі важкий і не однозначний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акопян К. А. Медiateка воєнного часу: військова журналістика в українсько-російській війні. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/284/7825/16357_-?inline=1 (дата звернення 16.10.2024)
2. Військова журналістика. український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій / Укл.: Копотун І. М., Коротатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков С. В. – Київ. ВД «Професіонал», 2023. 676 с.
3. Сорока Ю. Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Київ : Фоліо, 2022. 448 с.
4. Список журналістів, які загинули від початку повномасштабної російської агресії (оновлено) URL: <https://nsju.org/novini/arman-soldin-stav-14-ym-mediapraczivnykom-shho-zagynuv-pry-vykonanni-profesijnyh-obovyazkiv/> (дата звернення 14.10.2024)
5. Так пишеться історія. Чому робота журналістів у час війни надзвичайно важлива. URL: <https://osvita.nakypilo.ua/chomu-robotazhurnalistiv-u-chas-viyny-vazhlyva/> (дата звернення 17.10.2024).
6. Чому в медіа немає і не має бути «всієї правди» про війну. Детектор медіа: веб-сайт. URL: <https://detector.media/blogs/article/197451/2022-03-13-chomu-v-media-nemaie-i-ne-maie-buty-vsiiei-pravdy-pro-viynu/> (дата звернення 17.10.2024).

Тетяна Слотюк

*(к.соц.ком., доцентка кафедри української преси
факультету журналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка)*

РЕІНКАРНАЦІЯ МОСКВОФІЛЬСЬКИХ НАРАТИВІВ В ІДЕЮ «РУССКОГО МІРА» (ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ)

Розуміння сучасного через минуле можливе за умови, коли відбувається якісне навчання або ж через самоосвіту. На друге сподіватися можна, але не варто, тому курс «Історія української журналістики» – не лише про найменування і роки виходу газети, журналу, альманаху, а й про тематично-змістове наповнення, яке дає розуміння не лише про

історичний контекст і добу, в якій виходили ті часописи, а й здебільшого пояснює сучасні процеси, які проживаємо, дає розуміння причинно-наслідковості та непроминальність певних ідей, які незважаючи на час, перероджуються і стають новими ідеологемами, під прапорами яких йдуть мільйони.

Про таку своєрідну реінкарнацію московфільських ідей, закладених у ХІХ–ХХ століттях, мусимо констатувати щодо сьогодення.

Міти і викривлення історичних фактів можемо перераховувати довго, однак є присутні і дуже принципові речі, які дізнаємося з першоджерел, а саме з преси чи праць, які пізніше інтегрувалися в наративи і поширювалися через часописи. Одним із таких була Погодінська теорія, суть якої полягала ось у чому: М. Погодін вважав, що у Києві перед татаро-монгольською навалою були великороси [2, с. 11], які після нападу помандрували на північ, а лише тоді на їхнє місце прийшли галичани. Це і дало підстави для політичного міфу про “Київ – мати городов русских”, а також – і для ідеї “єдинства всего русского народа”, “единой и неделимой Руси”. Галицькі вчені-москвофіли, діячі, близькі до московфільського руху, лише повторювали основні тези російської історичної науки, яка не могла не бути офіційною.

Ось це дало початок для широкої пропаганди про те, що української мови як такої не існує, як і історії та культури. Що української мови немає, про це у статті “Русская идея в Галиции” Д. Донцов зазначав: “Теоретической основой партии [йдеться про московфілів. – Т. С.] является учение о “триединой Руси”. Москвофилы думают, что русские, украинцы, белоруссы – один народ, что украинский язык – не язык, а жаргон и что литературным языком для украинцев должен быть русский” [1, с. 65]. О. Дідицький лише повторювали основні тези російської історичної науки, яка не могла не бути офіційною.

Для московфілів не існувало української літературної мови, українську мову вони вважали “наречием” російської мови. Використання української мови означало б її визнання і заперечувало б, відповідно, ідею “єдинства русского народа”. Постійна наявність у політичному контенті московфільської преси публікацій з приводу мови, правопису, української літературної мови на початку ХХ ст. теж не була випадковою. Процес формування української літературної мови в ХІХ ст. був складним, він мав політичний підтекст. Йдеться про процес формування української нації, що не могла сформуватися на іншомовній основі.

Практично усі дослідники пов'язують виникнення і розвиток московфільського руху з появою “язичія”. Це, радше, політичний наслідок, а до появи “язичія” спричинилися і погляди деяких вчених щодо різниці між народною і книжкою мовою, і недооцінка (або й зневажливе ставлення) можливостей народної мови – своєї рідної (Я. Головацький, І. Вагилевич, Д. Зубрицький).

Галицькі москвофіли повторювали історичну концепцію М. Карамзіна, який написав “Историю Государства Российского” у суто імперському самодержавному руслі. Обґрунтовуючи велич Росії як держави, він і історію Київської Русі розглядав як частину історії Росії. Це, власне, й було передумовою появи ідеї “единой и неделимой России” й ідеї “єдинства всего русского народа”. Зрештою, ніхто із російських істориків XIX ст. (В. Ключевський, В. Соловйов) не спромігся об’єктивно проаналізувати історію російської державності без Київської Русі.

Москвофіли намагалися політизувати будь-який прояв суспільного буття. Це виявлялося в акцентуванні постійної присутності в різноманітних формах російського чинника в усіх сферах життєдіяльності. А також у домінуванні політичної тематики над соціальною, економічною, культурною. Відхід від історичної правди, створення вигідних для імперського мислення ідеологем і міфологем (особливо щодо минулого), перевага суб’єктивного підходу, але узгодженого з офіційною російською історичною наукою, домінування політичної доцільності в аргументації над істиною, неминуче призводили до ідеологізації та політизації медійного дискурсу і комунікаційного процесу.

Важливим щодо сьогодення є розуміння того, що москвофільство як політична сила, по-перше, не мало достатньої соціальної бази; по-друге, в організації інформаційного процесу не проголошувало ідей і гасел, які б знайшли підтримку в суспільстві та які узгоджувалися б з традиціями українського народу, з його прагненням і головною тенденцією української історії – ідеєю державності; по-третє, москвофільська преса комунікувала зі своєю аудиторією чужою (російською) або незрозумілою (“язичієм”) мовою. А такі висновки щодо невідповідності суспільних запитів та сприйняття аудиторією, демонструє й те, що нав’язані ззовні ідеї не мають перспектив у своєму розвитку. У час повномасштабної війни, особливо на початку, мали можливість переконатися у тому, що пропаганда не спрацювала, що сподівання москви на парад у Києві не міг статися через суспільний спротив та несприйняття цих реінкарнованих москвофільських ідей, які десятиліттями заповнювали наш інформаційний простір. Суспільний спротив, об’єднання та ненависть до ворога здивував увесь світ.

І якщо всі ці ідейні пережитки екстраполювати на сьогодення, стає зрозумілим, що нічого нового московська держава не може запропонувати в ідеологічному сприйнятті України. Всі ті ж міфологізовані ідеологеми, основані на концепціях заангажованих істориків, які популяризували імперське бачення ближньосусідського світопорядку. Москвофільська преса була покликана виконувати не стільки інформаційну й комунікаційну функцію, скільки – політичну стратегію, здійснювати ідеологічно-пропагандистське забезпечення інтересів Росії. Ту ж саму функцію виконували і низка українських телекана-

лів, друкованих та електронних медіа напередодні ще 2014 року, до початку війни, продовжували свою руйнівну комунікаційну політику подекуди і до початку повномасштабного вторгнення. Через ці медіа суспільство мало бути більш сприйнятливим до ідеї “русского міра”, де про мир і не йдеться.

Курс з історії української журналістики дає глибинне розуміння цих взаємопов'язаних процесів та реінкарнацій ідей, які активно пропагує московська сторона. Завдання тих, хто навчається, у майбутньому полягатиме у тому, щоб з розумінням природи ідей могли якісно протистояти цій пропаганді, не грати за правилами ворога і розуміти засадничу різницю у понятті “руській” і “руський”, аби власноруч не віддавати левову частку своєї історії та державності ворогу, який тільки того й прагне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донцов Д. “Русская идея” в Галиции / Д. Донцов // Украинская жизнь. – 1912. – С. 64–74.
2. Погодин М. О древнем языке русском / М. Погодин. – СПб., 1856. – 32 с.
3. Слотюк Т. Антиукраїнська суть преси москвофільського руху в Східній Галичині (1900-1939) : монографія / Тетяна Слотюк. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 248 с. + 4 кол.

Мар'ян Лозинський
(к.і.н., доцент, в.о. завідувача кафедри теорії
і практики журналістики факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка)

УКРАЇНЬСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Актуальність висвітлення цієї теми зумовлена перебігом подій, які відбуваються в історії розвитку української журналістики на всеукраїнському рівні загалом, і зокрема в освітньому просторі, до якого належимо і ми. На думку деяких дослідників, проблематика вивчення зазначеної теми перебуває у мало «залюдненій» площині, оскільки наукові праці здебільшого приурочені дослідженню публіцистичного, видавничого та медійного спрямування. Особливого значення набуває

історія української журналістики як навчальний предмет зі спеціальності «журналістика» у закладах освіти України, в яких відбувається підготовка майбутніх журналістів.

На жаль, за останні десятиліття, на нашу думку, відбувається негативний процес у сфері нашої галузі через масове відкриття у багатьох університетах України спеціальності «журналістика». Очевидно, що брак науково-педагогічних кадрів з цієї спеціальності негативно впливає на стан і розвиток освітньо-наукової журналістичної школи.

Повертаючись до питання сьогоденного стану української журналістики, слід зазначити, що позитивні напрацювання мають деякі наші колеги, зокрема Мирослав Романюк, багатолітній директор Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника, який заснував НДІ пресознавства, дослідниця Олеся Дроздовська і Надія Кулеша, які упродовж 1994-2013 рр. опублікували в енциклопедичному словнику «Українська журналістика в іменах» біографію про 4524 особи, які брали участь у формуванні та розвитку української пресо-видавничої справи і журналістики загалом. Однак, на думку авторів цього поважного видання (ми солідарні з ними), сьогодні стоїть питання про доцільність уніфікованого багатотомного біобібліографічного словника, який відтворить персоналізований внесок багатьох дослідників і прихильників української журналістики, без огляду на суспільно-політичну систему, в якій вони працювали. Звичайно, що ідеологічно-проросійське спрямування тут немає бути присутнім, оскільки є неправдивим і антиукраїнським.

Повертаючись до глибин зародження та основ журналізму, маємо уявити собі історичний погляд на період та пресову базу, яка сприяла його становленню. Очевидно, що початок друкованого українського слова в Україні має два періоди у зв'язку з поділом України на Наддніпрянську і Наддністрянську, оскільки у двадцяте століття наша держава увійшла розтерзаною і пошматованою нашими так званими сусідами, особливо з півночі – росією. Знаємо з історії про те, що у Східній Україні практично до революційних подій 1905 року не виходило жодної газети чи журналу українською мовою і лише в кінці 90-х в російськомовному журналі «Киевская старина» дозволялося друкувати українською мовою драми й повісті. На відміну від наших братів-східняків, галичани отримали можливість читати українською мовою єдиний щоденник під назвою «Діло» (перший номер побачив світ у січні 1880 року. Останній у серпні 1939 року.)

Ця унікальна газета своїм впливом протягом шістдесят років, незважаючи на те, що виходила у Львові, впливала на розвиток національної свідомості всіх українців. Сьогодні з усією впевненістю можна стверджувати, що такі україномовні видання «Громадський голос» (Іван Франко, Михайло Павлик) «Літературно-науковий віс-

ник» (Михайло Грушевський), «Самостійна Україна» (Микола Міхновський), «Рідний край», «Шершень», а також україномовні газети Наддніпрянщини «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада», «Народна справа» (Одеса), «Добра порада» (Катеринослав), «Слобожанщина» (Харків), «Боротьба» (Київ) та інші стали світанком майбутнього дня української преси.

Та чи довго тривав період становлення українського друкованого слова; очевидно, що вік часописів і газет був нетривалим та складним через переслідування місцевої влади, з її традиційними заборонами й репресіями. Також активного засилля й цькування зазнавала українська преса, зокрема тижневик «Українська хата», який виходив у Києві з 1909 до 1914 рр. Про його існування радянська журналістика штучно замовчувала через те, що на шпальтах цього видання виходили твори П. Тичини, М. Рильського, М. Вороного, Г. Чупринки, О. Олеся та інших українських письменників. На захист рідного друкованого слова своїми публікаціями в тижневику «Слово» стали Д. Донцов, В. Дорошенко, С. Петлюра, Л. Юркевич та інші представники суспільно-політичного життя в Україні. В умовах безпідставного приниження українців інтелігенція на сторінках таких виданнях, як журнал «Україна» (ред. М. Грушевський), «Украинская жизнь» (ред. С. Петлюра), «Дзвін» (ред. Л. Юркевич) зуміли організувати навколо себе талановитих журналістів, письменників та публіцистів, які піднімали питання розвитку національної культури, відстоювали запровадження української мови та її захисту, історичної справедливості тощо.

Однак, українська журналістика від свого зародження зустрічає шалений супротив від більшовицької преси, яка набула поширення під проводом Леніна та його поплічників. Новоутворені більшовицькі газети «Правда», «Соціал-демократ», «Пролетаріат», «Южная правда», «Правда труда», а також русофільські газети Галичини «Львовский вестник», «Прикарпатская Русь» намагалися задушити українське слово та проповідували ленінські гасла щодо самовизначення нації. Події у влітку 1915 року із переходом Галичини під юрисдикцію Австро-Угорщини створили менш-більш умови для відродження української журналістики. Зокрема, до рук читачів потрапили газети «Українське слово», «Нове слово», відновлено популярні газети «Діло» і «Свобода», часописи «Шлях», «Бомба», «Самопал», а січові стрільці заснували свій місячний журнал під назвою «Вісник пресової квартири У.С.С.». Слід зазначити, що на цей період припадає поява діаспорних та таборових друкованих видань, які утворили окрему мережу української журналістики у ХХ столітті.

Наступний розвиток становлення друкованої української преси припадає після лютневих подій 1917 року в період утворення Центральної Ради і він був ознаменований появою відродженої колишньої

«Ради» , але вже під новою назвою Нова Рада». Головною тематичною лінією цієї газети був напрямок щодо утвердження незалежної автономної української республіки у складі федеративної російської держави, який проповідували своїми публікаціями М. Грушевський, С. Єфремов та інші. Та найбільшою цінністю «Нової Ради» є те, що газета об'єднала навколо себе талановитих журналістів і публіцистів, зокрема Ю. Липу, М. Туган-Барановського, О. Досвітнього, С. Єфремова, О. Дорошкевича та інших представників української періодики того часу. Наступною газетою, яка стала щоденною була «Робітничка газета», яку редагував В. Винниченко, починаючи із березня 1917 по січень 1918 рр. Слід зазначити, що редакція цієї газети, як і «Нова Рада» дотримувалася ідеї щодо автономії у складі росії, тим самим підігруючи на руку ліберально-демократичним силам Тимчасового уряду. На сторінках цієї газети друкувались матеріали широкого діапазону як на тему партійно-державного змісту, так і проукраїнського спрямування, зокрема у публікаціях авторів М. Драгоманова, В. Винниченка, О. Олесья, М. Авдієнка, І. Стешенка та інших висвітлювалися питання внутрішнього характеру, організації українського війська, міжнародних відносин, міжнародного життя та багатьох інших питань.

Підсумковим оглядом української преси того періоду є ще одна щоденна газета під назвою «Народна воля», яка вийшла у світ 4 травня 1917 року, засновником якої виступила Українська селянська спілка і Український кооперативний рух. Палітра жанрових матеріалів та їхня спрямованість була різноманітною та в основному стосувалася висвітлення сільського життя. З-під пера К. Поліщука, М. Шаповала, С. Пилипенка та інших авторів редакція друкувала гострі фейлетони та гуморески, а також інформаційні замітки, оголошення тощо. На жаль, всю вищезгадану українську пресу початку ХХ століття майже у розквіті сил спіткала більшовицька заборона щодо свого майбутнього, яка тривала десятиліттями, зрештою як і самостійність та незалежність самої України.

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ 2.

Традиційні та новаторські методи викладання
«Історії української журналістики»

Ірина Євдокименко

(к.соц.ком., доцент кафедри друкованих медіа та історії журналістики Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

ІГРОВІ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освіта є невід’ємним чинником розвитку будь-якої цивілізації, що суттєво сприяє її економічному зростанню. Це такий процес, «за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого. В ширшому розумінні освіта включає будь-яку дію чи досвід, які мають формотворчий вплив на спосіб мислення, характер чи фізичну спроможність людини. Вона має фундаментальний вплив на можливості і потенціали як окремих осіб, так і громад щодо забезпечення розвитку, а також соціально-економічних успіхів. <...> Освіта дає людям знання та інформацію, а також сприяє зміцненню почуття самоповаги і впевненості у собі, реалізації власного потенціалу» [1].

Ефективність освітнього процесу безпосередньо залежить від дій педагога (вихователя, учителя), який є одним із основних суб’єктів педагогічного процесу та всесторонньо впливає на кожен його компонент. Головне, як стверджують освітяни, педагог має зробити свого вихованця (учня, студента) «центральною постаттю цього процесу, його активним, свідомим, повноправним та самостійним учасником». Завдання кожного педагога полягає в тому, аби формувати у своїх вихованців мотивацію, навички та вміння самовдосконалення, озброїти їх ефективною методикою, прищепити почуття суб’єктності в педагогічному процесі. І, справитися з цим доволі не легким завданням, може тільки справжній майстер своєї справи [2].

Кожен викладач, працюючи в так звану «епоху інформатизації», або, як її ще називають – «ерою новітніх технологій та інновацій», неминуче постає перед питаннями, які зрештою перетворюється на ор-

ганічну частину його професійного життя – Як навчати? Як навчити? Як організувати і спрямувати навчальний процес так, аби він був насиченим, продуктивним, цікавим, творчим, ефективним, сучасним, враховував вікові психологічні особливості та той тип знань, які треба передати, а також, специфіку аудиторії, для яких вони призначені? [3]. У той самий час, питання навчання – це не тільки питання змісту, мети та цілей, а й питання конкретних форм, видів, методів, засобів і технологій.

Беззаперечним та усім нам відомим фактом є те, що у вищій школі протягом століть традиційно домінує спочатку лекційна, а потім лекційно-практична методика навчання, найхарактернішими елементами якої є: *лекція* (логічне, послідовне викладення матеріалу, яке характеризується судженням, висновками, підсумком) – як основна форма проведення навчальних занять у закладах вищої освіти і призначена для засвоєння теоретичного матеріалу; *семінарське заняття* – як форма навчального заняття, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань; *практичне заняття* – як форма навчального процесу, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань. І така методика навчання досить тривалий час була зрозумілою та дієвою, а особливо, коли це стосувалося викладання гуманітарних та соціальних дисциплін таких як література, культура, педагогіка, психологія, історія (у тому числі й історія журналістики), соціологія, право, політологія та ін. Адже про щось важливе та значиме треба говорити серйозно. І формувати «історичний фундамент розуміння ролі української преси та публіцистики в державотворчих та культурних процесах, її впливу на формування української ідентичності» можна лише на основі ґрунтовної теоретичної бази, отриманої на лекційних заняттях та закріпленої на семінарських і практичних.

Але, як вже зазначалося, через стрімкий розвиток технологій, цінності молодого покоління (нинішні наші студенти), яке класифікують як «покоління Z», або ж – «зумери», кардинально змінилися. Поки інші покоління («бебі-бумери», «ікси», «міленіали») обговорюють «технології майбутнього», для цього покоління це «майбутнє» вже почалося. Вони не читають та не аналізують друкованих газет (тим паче «старих та древніх»), не слухають традиційних радіопередач, не дивляться традиційного телебачення, не знають світу без айфону та не уявляють свого життя без інтернету. А отже, аби залишатися у «тренді» із молоддю, нагальною постає потреба широкого упровадження інновацій і у навчальний процес.

На думку українських дослідниць у галузі педагогіки І. Мельничук та І. Білоус, «інноваційний метод навчання варто трактувати як новий спосіб організації навчального процесу, спрямований на підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу та поліпшення результатів навчання» [4, с. 97]. До таких інноваційних методів навчання, що набувають все більшої популярності належать гейміфікація та ігрове навчання.

Гейміфікацію в навчальному процесі використовують для того, щоб мотивувати певну поведінку учнів. Ігрове ж навчання часто застосовують щоб закріпити навчальний матеріал і подати його в новій формі; щоб розвивати у студентів критичне та стратегічне мислення; щоб залучити до навчального процесу слабо мотивованих студентів; щоб зацікавити всіх студентів у групі – і тих, кому навчання дається легко, і тих, у кого виникають труднощі.

Що стосується власного досвіду впровадження гейміфікації та ігрового навчання у викладання дисципліни «Історія журналістики» то, найчастіше воно відбувається за рахунок карткових ігор, які, як не дивно, були і залишаються популярним джерелом розваг для багатьох поколінь. На нашу думку, карткові ігри гарно розвивають когнітивні, соціальні, мовні навички та грамотність, сприяють розвитку емоційно-інтелекту, а також стимулюють творчість та увагу. Найбільш цікавими та сприйнятливими для студентів усіх курсів є ігри «Еліас», «Та ти що!» та «Правда чи брехня», що були трансформовані нами відповідно до спеціальності 061 – журналістика. Зокрема, гра «Еліас» може бути запропонована на перших заняттях з усіх дисциплін, як одна із форм знайомства зі студентами та перевірки існуючих у них знань із галузі «журналістика». Основний зміст гри полягає у тому, аби максимально швидко пояснити своїй команді задані слова без використання одно-кореневих. На заняттях модульного контролю, аби перевірити набуті знання із пройденого та засвоєного матеріалу використовую гру «**Та ти що!**» (картки зі словами, що відображають зміст певного історичного факту, які потрібно ввести в одну цільну історію) або ж «**Правда чи брехня**» (картки із ключовими фактами з історії української журналістики, у частині яких свідомо допущені помилки, на які студенти мають вказати у процесі гри).

Враховуючи обмежену кількість аудиторних годин, відведених на практичні з дисципліни «Історія журналістики», (що за нашими навчальними планами є не повноцінною, самостійною дисципліною, а лише частиною змістового модулю дисципліни «Фундаментальна фахова підготовка») одне із занять організоване нами у формі віртуального інтерв'ю із відомою в історії української та зарубіжної журналістики історичною постаттю (журналіст / публіцист / редактор / видавець). Саме практичне заняття студенти називають «**Спиритичним**

сеансом» або ж «Розмовою з потойбічним світом». Жанр інтерв'ю та великий перелік запропонованих історичних постатей з різних історичних періодів, дає можливість більш в ширшому діапазоні опанувати увесь величезний масив інформації, на який, банально, не вистачає навчальних годин.

Таким чином, можемо констатувати, що в епоху інноваційних технологій, ігрові технології навчання виявляються дієвим інструментом для підвищення результативності навчання. Вони дають можливість не просто охопити великий масив інформації, а забезпечують активне залучення студентів, поглиблене розуміння ними матеріалу та розвиток їхньої креативності.

Однак, варто розуміти і те, що ні гейміфікація, ні ігрове навчання, ні різноманітні інтерактивні форми навчання не використовуються як самостійні методи. Вони повинні бути лише частиною традиційних методів навчання, доповнювати їх, викликати інтерес, а не перетворювати увесь процес навчання на гру, спотворюючи та знецінюючи наше історичне минуле.

ЛІТЕРАТУРА

1. Компас – посібник з освіти з прав людини за участю молоді: навч. вид. / П. Брандер, Л. де Вітте, Н. Гані, Р. Гомеш та ін.; 2-ге вид., переглянуте у 2020 році, оновлене у 2023 році. К.: «Компанія ВАІТЕ», 2024. 496 с. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/education> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Ягупов В. Педагог як суб'єкт педагогічного процесу // Педагогіка: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 560 с. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=98 (дата звернення: 08.10.2024).
3. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.; наук. ред. Арістова А.; упорядн. словника Волобуєва С. К. : НТУ, 2017. 172 с. URL: <https://ukreligieznavstvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/> (дата звернення: 08.10.2024).
4. Мельничук І., Білоус І. Інноваційні методи викладання та навчання у сфері вищої освіти // Гуманітарні студії : історія та педагогіка. 2021. № 2. С. 94–102. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46148/1/%d0%9c%d0%95%d0%9b%d0%ac%d0%9d%d0%98%d0%a7%d0%a3%d0%9a.PDF> (дата звернення: 08.10.2024).

ДОДАТКИ

«ЕЛІАС». Гра може бути запропонована на перших заняттях з усіх дисциплін, як одна із форм знайомства зі студентами та перевірки існуючих у них знань із галузі «журналістика». А також на заняттях модульного контролю аби перевірити набуті знання із пройденого та засвоєного матеріалу.

Зміст гри: викладач готує картки, на яких прописує слова чи словосполучення, які тим чи іншим чином пов'язані із професійною діяльністю журналіста / видавця / рекламіста та, безпосередньо, із дисципліною, на якій буде використовуватися гра. До прикладу: *пражурналістські явища, періодизація, газета, історія, сатира; журнал, цензура, діаспора, журналістика; репортер, альманах, статут, преса, козацькі літописи* тощо. На декількох картках можна прописати імена та прізвища журналістів, публіцистів, письменників та громадсько-політичних діячів, які є відомими та знаними в українській журналістиці (*Микола Куліш, Михайло Драгоманов, Алла Мазур, Сергій Рахманін, Оксана Забужко*).

Правила гри: Розподілити здобувачів вищої освіти на декілька рівних команд. Кожному із учасників роздати підготовлені картки. Змагання розпочинає та команда, яка отримала найпершими свої картки. Завдання першого у команді гравця полягає у тому, аби, максимально швидко пояснити наступному гравцю написані слова без використання однокореневих. Після того як другий гравець назвав усі пояснювальні йому слова він починає пояснювати прописані у його картці слова третьому у групі гравцю. Останній гравець у групі пояснює свої слова першому гравцю своєї команди. Після того, як перша команда справиться із завданням, роботу розпочинає друга команда. Гра триває доти поки остання команда візьме участь у грі. Перемагає та команда, якій найшвидше вдасться пояснити та вгадати усі зазначені у їхніх картках слова. За потреби, деякі картки можна ускладнити, попросивши студентів, не просто пояснювати написані слова, а й одночасно виконувати якісь фізичні вправи, рухи чи промовляти слова з певним емоційним забарвленням (*присідати, гладити себе по голові, проявляючи надмірну радість чи сум та ін.*)

«ТА ТИ ЩО!» Гра може бути запропонована на перших заняттях з «Історії журналістики» як одна із форм знайомства та перевірки існуючих знань з дисципліни у здобувачів вищої освіти першого року навчання. Така перевірка знань дасть можливість у подальшому більш ефективно сформулювати перелік тем для навчання.

Зміст гри: викладач готує картки, на яких прописує ключові слова майбутніх студентських історій, що пов'язані зі становленням та розвитком як української так і світової журналістики. Усі ключові сло-

ва мають відображати зміст певного історичного факту. До прикладу, на картках можуть бути написані такі групи слів як *Борис Грабовський, винахідник, «телефот», 1926 р.; Львів, 1776, «Gazette de Leopold», французькомовний; друкована газета, «Столичний вісник», Китай, 713 р.; Анатолій Горлов, головний редактор, «Голос України», 2023 р.* тощо.

Правила гри: Перед кожним учасником гри розкласти картки таким чином аби не було видно написаних ключових слів. За командою ведучого, або за власним бажанням один із учасників відкриває свою картку та, протягом декількох хвилин підготовки, намагається ввести усі ключові слова з картки в одну цілну історію. Якщо складена розповідь буде відповідати існуючому історичному факту пов'язаному з цими ключовими словами, то інші учасники гри у відповідь радісно вигукують «Та ти що!» Якщо розказана історія є суцільною вигадкою, то у відповідь оповідач має почути «Та нежже?» Учасники, які найбільш правдиво та цікаво розкажуть свою історію отримують чи то заохочувальні бали, чи то смачні винагороди.

«ПРАВДА ЧИ БРЕХНЯ». Гра може бути запропонована як одна із форм модульного контролю аби перевірити у здобувачів вищої освіти набуті знання із пройденого матеріалу. Розрахована переважно на студентів першого курсу ОР «Бакалавр».

Зміст гри: викладач готує картки, на яких прописує ключові факти з історії української журналістики в межах тієї чи іншої вивченої теми («Від журналістики в Україні до української журналістики», «Період здобуття національної притомності», «Українська журналістика першої половини ХХ ст.» та «Українська журналістика другої половини ХХ ст.» та ін.). У частині карток потрібно свідомо допустити помилки. До прикладу, можна не вірно зазначити дати конкретних історичних подій важливих для становлення та розвитку української журналістики, видозмінити прізвища відомих і маловідомих історичних постатей, або ж, не правильно вказати назви видань.

Правила гри: Розподілити здобувачів вищої освіти на дві рівні команди. Кожному із учасників роздати підготовлені картки. Змагаються між собою по 1 учаснику з команди, які по черзі одне одному зачитують історичні факти написані на картках. Завдання того, до кого звертаються – вказати правдива чи брехлива зазначена інформація надавши розлогу правильну відповідь. За потреби, завдання можна ускладнити, попросивши студентів, не просто назвати правильну відповідь, а й послатися на конкретні наукові джерела цієї інформації. Команда, яка найбільше дасть правильних та обґрунтованих відповідей перемагає.

Ключові факти до змістового модулю «Від журналістики в Україні до української журналістики»:

Перше періодичне видання на території України мало назву ... (додати назву правильної / не правильної відповіді – «Gazette de Leopold», «Kuryer Lwowski», «Avertissement», «Зоря Галицька»);

Редактором «Українського журналу» був ... (В. Маслович, О. Складовський, А. Вербицький, В. Барвінський);

Право цензурувати друковану продукцію університетам було надано цензурним статутом у ... (1804 р., 1826 р., 1816 р., 1819 р.);

Свої альманахи М. Максимович видавав у ... (Російській імперії, Росії, Україні, Німеччині);

Першим у Східній Україні літературно-мистецьким, науковим і громадсько-політичним журналом був ... («Харьковский еженедельник», «Украинский вестник», «Харьковский Демокрит», «Літературно-науковий вісник»).

«СПРИТИЧНИЙ СЕАНС» («РОЗМОВА З ПОТОЙБІЧНИМ СВІТОМ»).

1. Серед запропонованого списку відомих особистостей обрати ім'я журналіста (публіциста, редактора, видавця).

2. Уявити ситуацію, що редакційним завданням є інтерв'ювання обраного журналіста (публіциста, редактора, видавця). Тема інтерв'ю: «Життєвий і творчий шлях». Як інтерв'юер, маєте сформулювати перелік питань, які б хотіли поставити своєму герою. Питання інтерв'ю мають стосуватися його життєвої та творчої біографії (особливу увагу варто звертати на журналістську, публіцистичну та видавничо-редакційну діяльність). Після того, як буде сформований основний перелік питань, маєте виступити і в ролі інтерв'юваного та відповісти на усі питання. Інформацію про життєвий і творчий шлях обраного відомого журналіста (публіциста, редактора, видавця) можна почерпнути з усіх доступних джерел. У підсумку має бути підготовлений та оформлений відповідно до вимог жанру матеріал. У кінці матеріалу подайте список використаних у підготовці до практичного заняття джерел. Список використаних джерел оформити відповідно до ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf> (дата звернення: 25.09.2023). Презентація завдання відбувається у формі діалогу.

Пономаренко Наталія
(доктор філософії (011 Освітні педагогічні науки),
старший викладач кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету)

МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У зв'язку зі становленням парадигми особистісно орієнтованої освіти, метод проєктів набуває актуальності.

Завдання методу проєктів: формувати у здобувачів освіти вміння критично сприймати, аналізувати, творчо реагувати на виклики реального світу.

Є необхідність дослідження цього методу саме в системі підготовки сучасних журналістів у закладах вищої освіти, адже за вимогами до загальних і спеціальних компетенцій, сучасний журналіст повинен мати не лише теоретичні знання і практичні навички, а й прагнення до пошуку, творчої діяльності, креативне та критичне мислення, здатність виокремлювати проблему й вирішувати її, уміння працювати в команді тощо. За актуалізованим баченням саме на розвиток цих якостей і спрямований метод проєктів у журналістській освіті й загалом.

За результатом аналізу прикладів застосування такого методу на кафедрах та факультетах журналістики закладів вищої освіти України, наукових розвідок відкритих джерел, можна зробити висновок, що в українському журналістикознавстві тема проєктної діяльності в системі підготовки журналістів у ЗВО не розкрита. Окремо наявні численні ґрунтовні дослідження методу проєктів в галузі педагогіки загальної вищої освіти, а також наявні роботи з дослідження журналістської освіти загалом.

Ефективним способом формування проєктної культури майбутніх журналістів є включення їх у практичну творчу проєктну діяльність під час практичних і семінарських занять з професійно-орієнтованих освітніх компонентів. Розглянемо актуальність проєктної діяльності під час вивчення історії української журналістики. Викладачі історії української журналістики імплементують в освітній процес різні види проєктів: творчі (розробка й реалізація власних концепцій медіа відповідно історичним умовам, створення контенту для них та відпрацювання технічних навичок), дослідницькі (до прикладу, написання наукових розвідок на визначені теми в контексті вивчення курсу) та інформаційні (збір і аналіз інформації про певний об'єкт, самостійний пошук наукового матеріалу). Водночас на практиці задля ви-

рішення комплексного завдання це зазвичай проекти змішаного типу, адже передбачають застосування низки методів (збір інформації, аналіз джерел, моніторинг та ін.).

Під час роботи над проектом важливими є творча ініціатива студентів-журналістів, свобода вибору теми та шляхів реалізації завдання, адже так мотивація студентів є вищою.

Роль викладача в цьому процесі – організатор, ментор, наставник. Провідною вимогою до педагога є обізнаність в освітніх тенденціях та новинках у галузі.

Продемонструємо кілька прикладів використання проектного методу навчання під час вивчення історії української журналістики.

Проект «Історична редакція». Пропонуємо здобувачам освіти спеціальності 061 Журналістика зверстати номер газети відповідно до історичних умов розвитку журналістики. Виконуючи такий проект, майбутні журналісти демонструють сформовані загальні компетентності та спеціальні компетентності під час опанування різними освітніми компонентами. Ілюстрацією такої форми роботи є медіапродукт «Шевченко на Сумщині» (автор – Є. Савченко, покликання: <https://studio.youtube.com/video/dL0UzvRZMUU/edit>), що вибудований на основі застосування сторителінгу).

Проект «Інтерв'ю крізь віхи історії». Здобувачам освіти потрібно підготувати інтерв'ю з відомим журналістом певної епохи. Варіантивно можна запропонувати змодельовати інтерв'ю між Олександром Довженком та Євгеном Положієм (пропрацювавши тему воєнного журналіста).

Проект «Відомі журналісти». Майбутні журналісти готують медіапродукт про відомого українського журналіста (подкаст, мультфільм, відеоролик, презентацію та ін.). Анімація «Гарет Джонс. Першим розповів світу про Голодомор» (автор – Д. Єфіменко, покликання: <https://cutt.ly/rePPJ2qQ>) розповідає про історію розслідування британського журналіста про часи Голодомору в Україні. Відеопроєкт «Микола Хвильовий» (автор – О. Симутін, покликання: <https://youtu.be/2sqSFP8HkPE>) є результатом дослідження про публіцистичну діяльність Миколи Фітільова.

Важливим етапом роботи над проектом є його захист. Презентацію можна ускладнити, додавши завдання – прорекламувати підготований медіапродукт.

На завершальній стадії проекту здобувачі освіти мають можливість розмістити свої напрацювання на різних ресурсах (блог, сайт та ін.).

У результаті перевірки виконаних завдання та захисту проектів з'ясувалося, що проектна діяльність ефективно впливає на розвиток творчого потенціалу майбутніх журналістів.

Отже, проєктне навчання як метод дійсно поєднує пізнання та діяльність. Процес підготовки універсального та фахового журналіста вимагає компромісного трактування всіх релевантних методів, технологій та аспектів вищої освіти, теорії та практики.

Володимир Тарасюк

*(к. філол. н., доцент кафедри журналістики
Ужгородського національного університету)*

ФОРМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА В ОПАНУВАННІ МЕДІЙНОГО ФАХУ

Історія української журналістики – одна з фундаментальних дисциплін, які мають вагомий вплив на фахову підготовку медійників. Із її допомогою закладається національно-світоглядна, історико-культурологічна орієнтація майбутніх творчих працівників ЗМІ, формується розуміння взаємовпливу в системі «політика – журналістика», арсеналу засобів у заволодінні аудиторією, етико-правової відповідальності публічного звернення, основи критичного мислення, зокрема щодо впливу інформації на широкий загал. Водночас «історія журналістики потрібна не лише журналістам, для яких вона служить живим джерелом творчого досвіду, але вона потрібна нації, усьому суспільству, яке не може наосліп, без знання минулого рухатися в майбутнє. Історія журналістики тотожна до історії цивілізації, це дзеркало, у яке заглядає нація, щоб пізнати себе» [2]. Крім того, як зазначає І. Дячок, «Постійна зміна суспільних процесів, соціально-економічних перетворень, які відбуваються в епоху інформаційних технологій, вимагають від науковців постійного дослідження, аналізу, виявлення тенденцій розвитку видавничої справи – однієї з найважливіших ознак демократичної країни» [1]. А в цьому питанні без занурення в історію ЗМІ теж не обійтися, адже поява дедалі нових і нових видань пропонувала нові зразки в їх оформленні та загалом генерувала нові дизайнерські рішення. З іншого боку, за М. Тимошиком, виникає «потреба переосмислити місію, функції, роль та місце журналістики у ствердженні нації, яка упродовж віків виборювала право на свою державність, а нині зударилася в кривому двобою з одвічним російським агресором» [3].

У контексті вищесказаного майбутнім здобувачам фаху для вивчення історії української журналістики важливо запропонувати серію цікавих, змістовних занять. З одного боку, щоб опанування такого предмета не було нудним, монотонним для сучасного, «цифрового», покоління молоді та не відштовхувало від осмислення медійного досвіду минулого; а зрештою, і щоб прислужилося практичним потребам підготовки кваліфікованих кадрів.

На нашу думку, одним зі шляхів не потрапити в тенета вищерозглянутої проблеми може бути поєднання вивчення історії української журналістики з розвитком практичних навичок роботи в різних видах мас-медіа. Відповідно до сказаного, із залученням студентів до дискусій, роботи в команді, опанування авторських матеріалів минулого доцільно пропонувати здобувачам фаху нетривіальні творчі завдання. Вони б ураховували і вивчення дисципліни, і оперативну діяльність у галузі газетно-журнальної, інтернет-, радійної й тележурналістики.

Як показує досвід проведення практичних занять зі студентами-журналістами Ужгородського національного університету, себе виправдали такі творчі завдання, як, скажімо, написання матеріалу на сучасну тему до друкованого ЗМІ, але із застосуванням знань саме з історії української журналістики. До прикладу, це може бути використання трансформованого заголовку, яскраві цитати з періодики минулого або звичайнісінького, однак промовистого факту. Перспективним бачиться поєднання навичок колективної (зокрема журналістської, операторської, режисерської) роботи при створенні цікавих телепроектів. Приміром, підготувати короткометражний фільм про функціонування вітчизняної преси в конкретний історичний період або зародження крайової галузевої періодики. Цікавим у творчому плані може стати й завдання узяти радіоінтерв'ю у відомого журналістського діяча... минулих епох (публіциста, редактора, організатора медіа). У такий спосіб студенти розвивали б і творчу уяву, і більше дізнавалися про визначні постаті з історії, і разом відшліфовували навички ефірного мовлення, монтажу радіосюжетів тощо. Важливо лише при цьому враховувати контекст узятій для розгляду тієї чи іншої конкретної теми

Таким чином, проведення практичних занять з історії української журналістики на основі використання арсеналу творчих завдань та урахування навичок роботи в різних видах медіа, не тільки поглибило б знання з обраної дисципліни, а дало б можливість підвищити зацікавлення здобувачів фаху до поглибленого вивчення навчального предмета, збагатило б досвід студентської діяльності, пов'язаної з палітрою засобів масової інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дячок І. Особливості формування й розвитку української газетної періодики. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/63-tridtsyat-druga-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/798-osoblivosti-formuvannya-j-rozvitku-ukrajinskoji-gazetnoji-periodiki> (дата звернення: 8.10.2024).
2. Історія журналістики як національно-історичне завдання. URL: <https://www.kafedrajourn.org.ua/media/162> (дата звернення: 8.10.2024).
3. Тимошик М. Як витягнути нашу журналістику з комунікаційного болота. URL: <https://universum.lviv.ua/news/our-news/25.08.2024/tym-zhurn.html> (дата звернення: 8.10.2024).

Ірина Одобецька

*(асистент кафедри журналістики, реклами та зв'язків
з громадськістю Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського)*

ІГРОВІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Використання ігрових методів у процесі вивчення фахових дисциплін з журналістського фаху, зокрема з історії журналістики є інноваційним та ефективним способом мотивації студентів та підвищення якості їхнього навчання. Ігрові методи, такі як рольові ігри, симуляції та гейміфікація (використання ігрової механіки в освіті), дозволяють студентам безпосередню залучатися у подіях минулого. Це дозволяє глибше зрозуміти передумови та логіку журналістики, її соціально-політичні впливи та мінливі етичні стандарти. Ігрові методи спонукають учасників вирішувати проблеми та приймати рішення, моделюючи реальні ситуації з історії журналістики. Такий підхід допомагає розвивати критичне мислення, аналіз джерел та навички перевірки фактів, що є важливими компетенціями для журналістів сьогодні [1]. Ігровий підхід робить навчання більш динамічним і цікавим та знижує рівень пасивного сприйняття матеріалу. Як наслідок, здобувачі стають більш вмотивованими до вивчення складних тем, таких як розвиток журналістики в різні історичні періоди, її політичні, технічні та етичні аспекти. Ігровий підхід дозволяє здобувачам поєднувати знання з різних дисциплін, таких як історія, соціологія, політологія та журналістика.

Це сприяє більш цілісному баченню ролі медіа в суспільстві та розвитку медіаграмотності [2, 3].

Багато ігрових методів вимагають від студентів роботи в командах, що допомагає розвивати навички комунікації, співпраці та дискусії. Така взаємодія посилює навчання через жваві дискусії про історичні події, медіа-продукти та важливі постаті в журналістиці.

Важливим під час опанування дисципліни є застосування гейміфікації, яка може інтегрувати сучасні технології в процес вивчення історії журналістики, використовуючи мультимедіа, відеоігри та інтерактивні платформи. Це дозволяє студентам пережити історичні події «наживо» та отримати інформацію, яка значно покращує їхнє розуміння та запам'ятовування фактів [3].

Застосовуючи на заняттях рольові ігри (симуляції історичних подій), студенти можуть «приміряти» роль історичного журналіста, редактора або власника газети з ключових періодів розвитку журналістики: студенти стикаються з етичними дилемами та пропагандою як кореспонденти, що висвітлюють реальні події. Такий формат дозволяє учасникам опинитися в реальних життєвих ситуаціях, коли журналісти стикалися з етичними обов'язками та моральним вибором [3].

Використання на заняттях формату «гра-квест», здобувачі виконують завдання, розгадують головоломки та проходять рівні, що відтворюють історичні події.

Вікторини та інтерактивні тести з історії журналістики можна включити як окремий етап навчання, використовуючи такі платформи, як Kahoot або Quizlet.

Віртуальну реальність можна використовувати для відтворення ключових моментів в історії журналістики. Студенти можуть «відвідати» газету кінця 19 століття і стати частиною польового репортажу. Це дозволяє їм відчувати атмосферу та умови роботи журналістів у минулому.

Такі ігри та методики дозволяють учням вивчати історію журналістики в інтерактивній та захоплюючій формі [1,2].

Отже, впровадження ігрових технологій в освітній процес під час вивчення історії журналістики є перспективним напрямком для заохочення активної участі здобувачів, розвитку критичного мислення та поглиблення розуміння розвитку медіа в суспільстві. Використання ігор у процесі вивчення історії журналістики дозволяє значно урізноманітнити навчання та поглибити розуміння студентами ключових подій і процесів у розвитку медіа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С., Колесник Н. Є. Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: програма конференції. 2016.
2. Гандзюк В. Використання можливостей мережі Інтернет у системі професійної підготовки журналістів. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2012. №. 30. С. 322–325.
3. Файчук Т, Томіленко С., Файчук Л. Сучасні інноваційні освітні технології для підготовки журналістів: теорія і практика. Інтегровані комунікації 1 (17) (2024): 218–226.

Світлана Семенко

*(к. філол. н., професорка, завідувачка кафедри
журналістики Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка)*

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ
«ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛТАВСЬКОЇ
ЖУРНАЛІСТИКИ» ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ
ІСТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ
ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ**

У лютому 2018 року на базі кафедри журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка відкрили навчально-наукову лабораторію «Центр дослідження полтавської журналістики», при плануванні роботи «Центру дослідження полтавської журналістики» враховуються ключові складники зовнішніх і внутрішніх чинників формування іміджу кафедри.

Головним напрямом «Центру дослідження полтавської журналістики» є дослідження вивчення ключових етапів розвитку полтавської журналістики, ідіостилю провідних творців красної журналістики. Основна діяльність Центру зосереджена довкола:

- опрацювання річників пресових видань полтавського краю минулого й сьогодення;
- створення електронної бази друкованих видань та відомостей про журналістів Полтавського краю в історичній ретроспективі

у межах реалізації медіапроєкту «Музей історії полтавської журналістики»;

- укладання бібліографічних покажчиків полтавських видань;
- широке залучення до наукової діяльності лабораторії студентів: виконання курсових, бакалаврських, магістерських робіт у руслі проблематики центру;
- проведення міжнародних, всеукраїнських, в тому числі й регіональних науково-практичних конференцій з історії полтавської журналістики.
- проведення щорічного міжрегіонального студентського наукового семінару «Актуальні проблеми журналістики»;
- створення та видання наукової, науково-популярної та науково-публіцистичної літератури;
- проведення тренінгів, майстер-класів із журналістської майстерності медійниками України й Полтавщини. Важливою формою у формуванні позитивного іміджу кафедри відіграють майстер-класи від журналістів-практиків, які є членами Асоціації випускників університету (О. Бобошко, А. Мішин, А. Смутко, К. Бриґіда);
- проведення онлайн-екскурсії «Сторінками історії журналістики полтавського краю»;
- проведення різноманітних профорієнтаційних заходів для учнівської молоді Полтавщини.

Безсумнівно, що магістральною метою навчальної діяльності навчально-наукової лабораторії «Центр дослідження полтавської журналістики» є підготовка високопрофесійних фахівців медійної сфери.

Навчальна діяльність ННЛ «Центр дослідження полтавської журналістики» передбачає:

- проведення лекційних та практичних занять для студентів спеціальності 061 Журналістика;
- проведення тренінгів, майстер-класів із журналістської майстерності медійниками України й Полтавщини зокрема;
- написання студентських наукових розвідок, зокрема й з історії журналістики Полтавщини.
- проведення кожної другої середі місяця засідань кіноклубу «Кіносереди»;
- проведення кожного другого вівторка засідань студентського читачького клубу.

Сучасний дизайн та належне технічне обладнання Центру сприяють створенню комфортних умов для набуття професійних компетентностей майбутніх медійників. На базі ННЛ відбуваються гостьові лекції провідних журналістикознавців з інших ЗВО України.

На базі ННЛ «Центр дослідження полтавської журналістики» щорічно відбувається нагородження переможців і дипломантів конкурсів есеїв на патріотичну тематику «Україна – це ми» серед студентів полтавських закладів вищої освіти, на який запрошуються ветерани й учасники російсько-української війни, волонтери.

Ефективними формами для підвищення загального рівня розвитку студентства, створення комфортної атмосфери спілкування студентів і викладачів у позааудиторний час стали засідання кіноклубу «Кіносередина» та студентського читацького клубу, які відвідує й учнівська молодь м. Полтави, журналісти-практики, викладачі й студенти інших факультетів університету.

За час свого функціонування ННЛ «Центр дослідження полтавської журналістики» став платформою для проведення масштабних профорієнтаційних проєктів кафедри журналістики «МедіаТерра», «Допис у газету», «Конкурс соціальної реклами», котрі є популярними серед учнівської молоді полтавського краю. Традиційно на базі ННЛ «Центр дослідження полтавської журналістики» проводиться обласний етап конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН секція «Журналістика». Такі заходи сприяють, як потверджують результати вступної кампанії 2019-2024 рр., підвищенню рівня попиту абітурієнтів на спеціальність 061 Журналістика.

Оксана Савчук
*(к.соц.ком., доцент кафедри журналістики
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ТАКСОНОМІЇ Б. БЛУМА У КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Тенденції розвитку освіти засвідчують, що навчання дорослих, зокрема здобувачів вищої освіти, потребує реалізації такого науково-методичного цілепокладання, котре забезпечить успіх очікуваних результатів, а також сприятиме формуванню свідомої особистості та висококваліфікованого спеціаліста. Оновлення змісту, форм та методів навчання, підбір ефективних педагогічних практик в умовах інформаційного суспільства необхідні, вони сприяють розвитку загальних та фахових компетентностей студента.

Проблема методики викладання журналістських дисциплін актуалізується з кількох причин: по-перше, наукових досліджень у цій царині не так багато. Науковці Ю. Бистрова [2], І. Дяченко [3], Т. Іванова, С. Ізбаш [4], Т. Іванова, А. Юричко [5], О. Мединська [6], М. Нетреба, Г. Нищик [7] А. Яценко, Г. Яценко [8] обґрунтовують важливість розробки методико-дидактичних концептів як основи інноваційної теорії навчання; по-друге, стрімкий розвиток цифровізації суспільства дав поштовх до осучаснення організації та підходів навчального процесу, його форм і методів; по-третє, мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти аргументується рівнем зацікавленості навчальною дисципліною. Такі фактори створюють нові виклики перед педагогом щодо процесу викладання навчального матеріалу із журналістикознавчих дисциплін.

Слушна думка, що «максимальне забезпечення досягнення дидактичних цілей в освітньому процесі можливе завдяки використанню відповідних технологій, що регламентується принципом доцільності, зокрема, недоцільно використовувати малоефективні освітні технології без чітко поставлених освітніх цілей [1, с. 28]. Однією із важливих технологій навчальних цілей і результатів є таксономія Б. Блума та її оновлений варіант (2001р), яка сприяє розвитку когнітивного мислення індивіда за шістьма рівнями складності, що забезпечують ефективність та результативність навчання. У процесі викладання журналістикознавчих дисциплін викладачеві варто розробити завдання для здобувачів вищої освіти в такому парадигмальному векторі, щоб було охоплено всі рівні таксономії Б. Блума (від найпростішого до найскладнішого чи навпаки): -знати-розуміти-використовувати; -аналізувати-оцінювати-створювати. Така знаннево-мисленнева єдність покликана створювати цілісність усвідомленого навчання: від отримання знань до вміння реалізовувати власні творчі можливості та створювати якісний інформаційний продукт. З метою унаочнення наведемо приклад реалізації таксономії Б. Блума у процесі вивчення дисципліни «Історія української журналістики», зокрема, практичного заняття «Літературні альманахи: П. Куліш як редактор та видавець». Для досягнення третиної мети заняття важлива чітка система запитань та завдань, які спрямовані на результативну діяльність здобувача освіти.

Перший рівень – знати: дайте визначення поняття «літературний альманах»; коли розпочинає формуватися альманахова журналістика в Україні?; назвіть альманахи, редактором яких був П. Куліш тощо. Доречно застосувати такі інтерактивні методи та інструменти: бліц-опитування, «мозковий штурм», тестування із застосуванням онлайн-ресурсу Kahoot тощо;

Другий рівень – розуміти: поясніть чому виникла потреба створення альманахових видань?; окресліть типологічні ознаки альмана-

хів; з'ясуйте, твори яких авторів були опубліковані в альманахах. Методи групування, класифікації та онлайн-ресурс Padlet;

Третій рівень – реалізація: прослухайте авторський подкаст «Дослідники про П. Куліша»; визначте роль П. Куліша у розвитку української журналістики; прокоментуйте погляди Г. Грабовича (Гарвардський університет, США): П.Куліш є рушієм та засновником новітньої української інтелектуальної, критичної думки та тих вимірів національної свідомості, які на ній будуються. Методи «Обговорення питання в загальному колі», дискусія «Круглий стіл».

Четвертий рівень – аналізувати: окресліть структурно-тематичні особливості видань «Основа», «Хата»; проаналізуйте рубрику «Кобзарський гостинець» в альманасі «Хата»; простежте вплив діяльності П. Куліша на розвиток альманахової журналістики на Буковині (перше альманахове видання «Руська хата» – редактор С. Воробкевич). Метод робота в малих групах «Світове кафе».

П'ятий – оцінювати: якби Ви зустрілись із П. Кулішем, то про що хотіли б запитати?; Якби Ви стали редактором літературного журналу, твори яких сучасних авторів опублікували б? Чому?; Які літературні журнали/сайти рекомендуєте читати своїм друзям? Аргументуйте свої пропозиції. Методи роботи в групах, рольової гри, «Якби...», метод альтернативної історії.

Шостий – створювати: напишіть інтерв'ю, нарис для літературного журналу, запропонуйте концепцію літературного видання (за бажанням, на вибір). Метод робота в групах.

Для підведення підсумків заняття з'ясовуємо «Чи можна реалізувати досвід отриманих знань у практичній діяльності?». Метод «Мікрофона». Рефлексія «Мій улюблений журналіст-поет», або «Пропоную доповнити практичне заняття такими елементами...».

Зазначимо, що пропоновані завдання є орієнтовними. Важливо, що кожне заняття із курсу «Історія української журналістики» спрямоване на формування у здобувачів вищої освіти історико-хронологічного мислення, усвідомлення єдності історичного та логічного, минулого та сучасного. Кожне лекційне та практичне заняття є неповторним, оскільки ґрунтується не тільки на дотриманні академічних вимог, але й на вмінні викладача реалізовувати науково-методичні підходи, творчий потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева С. Актуальні проблеми дидактики в умовах інформатизації освіти: індивідуалізація навчання. Електронний журнал «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія

- «Економіка», Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»). 2022. N 1(1) 2022. С. 18-27. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730415>
2. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1. С. 27–33.
 3. Дяченко М. Д. Концептуальні засади підготовки майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. № 4. С. 9–17.
 4. Іванова Т. Избаш С. Методичні «родзинки» онлайн-тренінгу з медіаграмотності «Будь у тренді: МІГ в онлайні»: практичний посібник / за заг. ред В. Іванова. К.: Академія Української преси, Центр вільної преси, 2020. 96 с.
 5. Іванова Т. Юричко А. Інтерактивні форми та методи у процесі викладання журналістських дисциплін: методичний посібник / за заг. ред В. Іванова. К.: Академія Української преси, Центр вільної преси, 2022. 208с.
 6. Мединська О. Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх журналістів. Обрії друкарства. 2019. № 1(7). С. 100–110.
 7. Нетреба М., Нищик Г. Викладання журналістських дисциплін у вищій школі: специфіка та форми навчання. Вісник Львівського національного університету. Серія журналістика. 2017. Вип. 42. С. 33–38
 8. Яценко Г.В., Яценко А.М. Креативні методи навчання у викладанні журналістикознавчих дисциплін. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т. 33 (72), № 3. С. 362–366.

Галина Яценко
*(к.соц.ком., доцент кафедри української преси
факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка)*

ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»

Цілі курсу «Історія української журналістики», який викладають на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка – це не тільки цілісне розуміння історичної ролі української журналістики в ХІХ та ХХ столітті у державотворчих та культурних процесах, її вагомості для суспільства та впливу на фор-

мування української ідентичності, а й вміння створювати якісний друкований та аудіовізуальний контент, що популяризуватиме наш історично-культурний та історично-журналістський розвиток в Україні та світі. Проектно-орієнтований метод навчання актуальний у цьому контексті, адже його завдання допомогти студентам на основі аналізу, синтезу, застосування вихідних даних та вже набутих компетентностей не тільки конструювати нові знання, а й створювати власний конкурентноспроможний медіапродукт. Адже проектно-орієнтований метод навчання – це модель навчання, у якій вдале поєднання роботи з архівними джерелами, із застосуванням наукових досліджень, інформаційних технологій, елементів гейміфікації, злагодженої комунікації в групах, дозволяє розв'язувати кейси та презентувати власні результати.

Варто наголосити, що цей метод не тільки дозволяє формувати спеціальні компетентності у студентів, а й загальні мовленнєві навички, вміння працювати в команді: «Проектне навчання розвиває самостійну діяльність студентів, при цьому студент навчається працюючи над проектом протягом заданого часового періоду індивідуально або в групі. При захисті проекту виступає розвивається монологічне мовлення, при наступних обговореннях і роботі в команді – діалогічне. При такому підході до навчання знання краще засвоюються і набувають особистісний сенс» [1].

Наведемо приклад проектно-орієнтованого методу навчання під час вивчення теми «Українська преса на східноукраїнських землях у 1905–1914 роках (часописи «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада»)».

Цілі проектно-орієнтованого методу під час вивчення анонсованої теми:

Що: студенти вміють створювати проект власного часопису, який міг би існувати в 1905–1914 роках, на основі аналізу та оцінки видань: «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада».

Як:

- 1) Проаналізувати номери одного з часописів на вибір;
- 2) Зібрати додаткову інформацію (робота з архівними джерелами, мемуарами, біографістикою);
- 3) Визначити цільову аудиторію, її суспільно-політичні настрої (за листами до редакцій, мемуарами журналістів, аналітичними нарисами про роль преси тогочасних працівників редакції);
- 4) Класифікувати проблеми, з якими стикалися тогочасні часописи та запропонували шляхи подолання.

5) Створити цікавий проект нового часопису: ідейно-тематичний контент, план фінансування; відповідну до цільової аудиторії рекламу;

Навіщо: для того, щоб вміти створювати якісний друкований медіапродукт, просувати його на ринку, працювати у команді-редакції (основи редакційного менеджменту).

Застосування (алгоритм роботи):

1. Ділимо студентів на групи. Кожна група обирає видання 1905–1914 років, з якими працюватиме. Обґрунтовує свій вибір. Надаємо студентам критерії для оцінки проєкту, над яким будуть працювати.

2. Мінілекція про видання «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада». Акцентуємо на тематиці, проблематиці, співробітниках, заснуванні часопису, цензурних перешкодах, закритті.

3. Студенти аналізують номери обраного видання із сайту <https://libraria.ua/> за такими основними критеріями: ідейно-концептуальне та тематично-змістове наповнення, цільова аудиторія, віхи біографії основних співробітників-журналістів, фінансова складова (меценатство, передплата, продаж), модель взаємодії «журналіст-читач» (листи до редакції, підпільні поїздки журналістів до хат-читалень, участь читачів у редакційних подіях (наприклад, арешти українських селян на похороні Бориса Грінченка)), тогочасні історичні обставини.

4. Синтезують проблеми, з якими зіштовхувалися тогочасні часописи, обговорюють у групах шляхи подолання.

5. Ділова гра «Редакція». У малих групах студенти розподіляють ролі та розпрацьовують назву видання, концепцію видання, ідейне наповнення, проблематику, основні рубрики, верстку, види промоції видання в українському тогочасному суспільстві, фінансування та ін.

6. Обговорення. Кожна група презентує проєкт власного видання, а інші студенти пропонують способи його покращення, стратегії обходження тогочасної цензури, нові методи співпраці із читачами.

7. Доопрацювання проєкту згідно із спільними рекомендаціями (спільний доступ до онлайн-дошки Miro).

8. Презентація від кожної групи проєкту часопису. Оцінка від колег та викладача. За можливості запрошуємо на заняття редакторів львівських видань, які оцінюють проєкти із свого погляду.

Можемо зробити висновки, що під час застосування елементів проєктно-орієнтованого навчання студенти отримують завдання з професійного життя (реальні часописи), результат – спільно підготований проєкт часопису, практичні навички – робота над медіапродуктом від ідеї до проєкту, готового до реалізації у контексті тогочасних обставин, студенти вчать самостійно шукати інформацію, аналізувати, синтезувати, проєктувати, комунікувати у групі, розподіляти ролі. Важливою є також участь викладача – його роль фасилітатора: підтримка під час пошуку інформації, надання коротких відомостей про об'єкт аналізу та оцінювання, допомога в організації «ділової гри».

ЛІТЕРАТУРА

1. Машкіна І. Носенко Т. Досвід міждисциплінарного проектно-орієнтованого навчання. URL: <https://www.openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/91/124> (дата звернення: 20.09.24).
2. Теліженко О. М. Проектно-орієнтований підхід до організації навчального процесу. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/c6d8b76d-6fb3-40cb-91c6-32ad1ce5ea82> (дата звернення: 10.09.2024).

Андрій Яценко

*(к. філол. н., доцент кафедри мови ЗМІ,
заступник декана факультету журналістики
з наукової і навчально-методичної роботи*

Львівського національного університету імені Івана Франка)

«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРОЄКТІВ

«Історія української журналістики» для майбутніх журналістів у час російсько-української війни архиактуальна, адже вивчення цього курсу мало б стати не лише фундаментом для розуміння історичної ролі української преси та публіцистики в державотворчих та культурних процесах минулих століть, а й впливати на формування національної ідентичності молодого покоління медійників. Тому сьогодні важливо напрацьовувати нові стратегії викладання цього освітнього компонента, окреслювати методологічні проблеми та формувати поля для наукових досліджень. Факультет журналістики як осередок львівської школи журналістики потужно працює на всіх цих напрямках.

Щодо методологічних проблем наукових досліджень у контексті «Історії української журналістики», то варто виокремити дослідження професора Степана Костя, який перший в Україні сформулював три методологічні засади: ідею державності, ідею соборності, ідею боротьби у монографії «Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті: засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування» [1]. Сьогодні професор Степан Кость працює над виробленням історіософського підходу до вивчення преси.

Освітній компонент «Історія української журналістики» також потребує нових методів викладання, які покращать ефективність нав-

чання сучасних студентів. Доцентка кафедри української преси Галина Яценко впровадила, окрім загальних методів навчання, креативні методи у викладання цієї дисципліни, зокрема метод кейсів, метод інверсії, метод «5 чому», метод «коло ідей», метод альтернативної історії, метод морфологічного аналізу, метод гіперболізації, метод «Skamper», метод «якби...», методи синектики, метод Леонардо да Вінчі [4].

Важливим внеском у методику викладання цієї дисципліни також стало навчання в Академії викладачів журналістики від ГО «Український інституту медіа та комунікації» та DW Academie, у якому взяли участі викладачі факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Використання нових онлайн-платформ допомогло розширити викладацький інструментарій інноваційними методами та застосунками [3].

Варто наголосити, що під час викладання цього освітнього компоненту викладачі факультету журналістики не лише використовують різні онлайн-платформи, а й вводять елементи гейміфікації. Наприклад, заняття з елементами гейміфікації Галини Яценко посіло 2 місце на Всеукраїнському конкурсі на «Найкраще гейміфіковане заняття з журналістики». Викладачка імплементувала у заняття гру «Судовий процес над українським національним характером», у якій студенти на основі розподілених ролей (обвинувачення, захист, вирок) критикують і захищають риси української ментальності. До того ж Галина Яценко – авторка сертифікованої навчальної програми «Історія української журналістики з елементами інтеграції інфомедійної грамотності», яку розроблено в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» за підтримки IREX, посольств США та Великої Британії спільно з Міністерством освіти та науки України й Академією Української преси.

Особливістю викладання освітнього компоненту «Історія української журналістики» є також реалізація цілей курсу через медіа-продукти, які популяризують наш історично-культурний та історично-журналістський розвиток в Україні та світі. Варто наголосити на ще одному практичному проєкті в рамках курсу «Історія української журналістики». Йдеться про студентський конкурс подкастів «Нескороені», результатом якого стали понад 67 подкастів про відомі і невідомі імена української історії, публіцистики [5].

Все це дає вагомі підстави стверджувати про важливість навчального курсу «Історія української журналістики» в освітньому процесі факультетів і кафедр журналістики України, оскільки у цьому освітньому компоненті вдало поєднується і теорія, і практика, результатом яких завжди є цікаві і суспільно важливі проєкти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кость С. А. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті: засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 512 с.
2. Оголошено переможців конкурсу «Найкраще гейміфіковане заняття з журналістики». URL: <https://www.jta.com.ua/news/oholosheno-peremozhstv-konkursu-naykrashche-heyimifikovane-zaniattia-z-zhurnalistyky/> (дата звернення: 10.09.2024).
3. Яценко Г. Історія української журналістики: навіщо вона, як викладати та які онлайн-інструменти застосовувати. URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/istoriia-ukrainskoi-zhurnalistyky-navishchovona-iak-vykladaty-ta-iaki-onlayn-instrumenty-zastosovuvaty/> (дата звернення: 10.09.2024).
4. Яценко Г. В., Яценко А. М. Креативні методи навчання у викладанні журналістикознавчих дисциплін. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/3_2022/60.pdf (дата звернення: 10.09.2024).
5. ЖТА надихає: на факультеті журналістики ЛНУ ім. Івана Франка провели конкурс студентських подкастів «Нескорені». URL: <https://www.jta.com.ua/news/jta-nadykhaie-na-fakulteti-zhurnalistyky-lnu-im-ivana-franka-provely-konkurs-studentskykh-podkastiv-neskoreni/> (дата звернення: 10.09.2024).

ЗМІСТ

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ 1.

Історія української журналістики
як важливий освітній компонент. Методологічні проблеми
та перспективи наукових досліджень

<i>Степан Кость.</i> ВІД «ІСТОРІЇ ПРЕСИ» ДО «ІСТОРІОСОФІЇ ПРЕСИ» (ДЕСЯТЬ ТЕЗ ДЛЯ ДИСКУСІЇ)	3
<i>Наталія Сидоренко.</i> ГРА ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?	9
<i>Іван Крупський.</i> АКЦЕНТУЮЧИ УВАГУ НА ПРОГАЛИНАХ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	11
<i>Ігор Паславський.</i> ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА НА ПРОФІЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВИШІВ	13
<i>Олена Макачук.</i> КУРС «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ» ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	16
<i>Марія Бутиріна.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ВИМІР «ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»: ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ	18
<i>Оксана Білоус, Василь Лизанчук.</i> ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ – ГЕНЕТИЧНЕ КОРИННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	20
<i>Ірина Сидун.</i> ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»: МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ.....	22
<i>Юрій Мельник.</i> ПРО ДВА ТИПИ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД НА ТЛІ СВІТОВОГО	24
<i>Наталія Желіховська.</i> НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ У КОНТЕКСТІ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	26
<i>Петро Слотюк.</i> НЕОБХІДНІСТЬ МЕТОДОЛОГІЇ	29
<i>Мар'ян Житарюк.</i> ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ» У СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ НА ФАКУЛЬТЕТІ ЖУРНАЛІСТИКИ У ЛЬВОВІ	32
<i>Рудик Мирослава.</i> ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ФУНДАМЕНТ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ШКОЛИ ЖУРНАЛІСТИКИ	35

Марія Яцимірська. ПОСТАТЬ ЄВГЕНА ОНАЦЬКОГО В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ХХ СТОЛІТТЯ.....	37
Володимир Садівничий. ТЕМАТИКА ПРЕСИ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ПОДІЙ.....	41
Сергій Гальчак. «ВОРОГИ НАРОДУ», РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ	44
Алла Кобинець. САТИРА ІВАНА БАГРЯНОГО НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «ГОЛОС ОХТИРЩИНИ» (1942 р.)	46
Наталія Харкевич. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР.....	49
Олег Романчук. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПУБЛІЦИСТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ.....	50
Валентина Стекольщикова. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙСЬКОВИХ РЕАЛІЙ.....	52
Тетяна Слотюк. РЕІНКАРНАЦІЯ МОСКВОФІЛЬСЬКИХ НАРАТИВІВ В ІДЕЮ «РУССКОГО МІРА» (ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ).....	54
Мар'ян Лозинський. УКРАЇНСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	57

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ 2.

Традиційні та новаторські методи викладання
«Історії української журналістики»

Ірина Євдокименко. ІГРОВІ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	61
Пономаренко Наталія. МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	68
Володимир Тарасюк. ФОРМИ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА В ОПАНУВАННІ МЕДІЙНОГО ФАХУ	70
Ірина Одобецька. ІГРОВІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	72
Світлана Семенко. НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ «ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ» ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ	74

Оксана Савчук. РЕАЛІЗАЦІЯ ТАКСОНОМІЇ Б. БЛУМА У КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН	76
Галина Яценко. ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»	79
Андрій Яценко. «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРОЄКТІВ	82

Наукове видання

**Історія української журналістики:
методологічні проблеми, перспективи досліджень,
сучасні методи викладання**

Збірник матеріалів
Всеукраїнського науково-методичного семінару

Упорядники та відповідальні за випуск:
*кандидатка наук із соціальних комунікацій,
доцентка кафедри української преси **Галина Яценко**,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри мови ЗМІ, заступник
декана з наукової і навчально-методичної роботи **Андрій Яценко***

Комп'ютерне складання – ***Ігор Полянський***

Друк: ТзОВ “Простір-М”
Свідоцтво ДК № 5068 від 22.03.2016 р.
79000, Львів, вул. Чайковського, 8
Тел.: (032) 261-09-05
e-mail: prostir.druk@gmail.com